

შ.პ.ს კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

სამართლის ფაკულტეტი

ნივთიერი ობიექტების მტკიცებულებითი მნიშვნელობა სისხლის
სამართლის პროცესში

ნაშრომი შესრულებულია სამართლის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

სტუდენტი:

ბაჩო ნიაზაშვილი

ხელმძღვანელი:

კსუ-ს ასოცირებული პროფესორი

სერგო ჭელიძე

თბილისი

2020

შინაარსი

ანოტაცია-----	4
Annotation-----	5
შესავალი-----	6
თავი I. ნივთიერი ობიექტების მტკიცებულებებად გამოყენების ისტორიული ასპექტები-----	10
თავი II. ნივთიერ მტკიცებულებათა ცნება და კლასიფიკაცია-----	14
2.1 ნივთიერ მტკიცებულებათა ცნება-----	14
2.2 ნივთიერ მტკიცებულებათა კლასიფიკაცია-----	16
თავი III. მტკიცებულებათა ცალკეული სახეები სისხლის სამართლის პროცესში-----	21
3.1 ბრალდებულის ჩვენება-----	21
3.2 მოწმის ჩვენება. ირიბი ჩვენება-----	25
3.3 დოკუმენტი-----	28
3.4 ექსპერტის დასკვნა-----	30
3.5 ნივთიერი მტკიცებულება-----	33
3.5.1 დანაშაულის იარაღი-----	36
3.5.2 დანაშაულებრივი ქმედების საგანი ან მასზე დარჩენილი დანაშაულის კვალი-----	40
3.5.3 დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ფული და ფასეულობა-----	49

თავი IV. ნივთიერ მტკიცებულებათა შეკრების საპროცესო საშუალებები-----	51
4.1 ჩხრეკა. ამოღება-----	53
4.2 დათვალიერება-----	55
4.3 საგამომიებო ექსპერიმენტი-----	57
3.4 ნიმუშის აღება-----	59
თავი V. ნივთიერ მტკიცებულებათა შეფასებისა და ბედის განსაზღვრის თავისებურებები-----	60
დასკვნა-----	64
გამოყენებული ლიტერატურა-----	67

ანოტაცია

წარმოდგენილი სამაგისტრო ნაშრომი ეძღვნება ნივთიერი ობიექტების მტკიცებულებით მნიშვნელობას სისხლის სამართლის პროცესში. მასში განხილულია ნივთიერი მტკიცებულებების წარმოშობისა და განვითარების ისტორიული ასპექტები, მტკიცებულებათა ცალკეული სახეები და ნიშან-თვისებები. განსაკუთრებული ყურადღება კი, რა თქა უნდა, გამახვილებულია ნივთიერ მტკიცებულებაზე, მის ცნებაზე, კლასიფიკაციასა და სახეებზე, მათი მოპოვების საშუალებებზე, შეფასებისა და ბედის განსაზღვრის თავისებურებებზე.

სამაგისტრო ნაშრომი შედგება შესავალის, ხუთი თავის, თერთმეტი ქვეთავისა და დასკვნისაგან, რომელსაც ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა და მთლიანობაში მოიცავს თაბახზე ნაბეჭდ 68 გვერდს.

Annotation

შესავალი

თემის აქტუალობა. ნაშრომში განხილული საკითხები, თავისი დანიშნულებითა და იურიდიული ბუნებით, ძალზედ აქტუალურია. დანაშაულის ჩადენას ყოველთვის წარსულ დროში აქვს ადგილი, ამიტომ, აღნიშნულ გარემოებათა დადგენა ხდება მტკიცებულებების მეშვეობით. მოვლენები და ფაქტები ყოველთვის ტოვებენ მატერიალური სახის კვალს. ცნობილი ფაქტების საფუძველზე კი ხდება უცნობი ფაქტების დადგენა. აღნიშნული პროცესი თავისთავად წარმოადგენს მტკიცებას. წარსულში მომხდარი მოვლენების მტკიცება და დადგენა არის მეცნიერების სხვადასხვა დარგის ამოცანა, მაგრამ სისხლის სამართლის პროცესში ინფორმაცია ასეთი სახის მოვლენებზე იქცევა სამართლებრივად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველად.

ნებისმიერ სამართლებრივ სახელმწიფოში, ადამიანსა და ხელისუფლებას შორის, არსებობს მკაფიო და სტაბილური დამოკიდებულება. ხელისუფლება შეზღუდულია როგორც ადამიანის უფლებებით, ასევე, უშუალოდ, მოქმედი სამართლის კანონმდებლობით. ასეთ სახელმწიფოში ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია იმის ცოდნა, თუ როგორი იქნება სახელმწიფოს რეაქცია მის ქმედებაზე, ვინაიდან ხელისუფლებას მართავენ არა თანამდებობის პირები, არამედ კანონები.

სისხლის სამართლის პროცესი საქართველოსა და მსოფლიოში მუდმივად განიცდიდა და დღესაც განიცდის ცვლილებებს. ქვეყნებში ტარდება სხვადასხვა სახის რეფორმა. საქართველოში სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის რეფორმა მუდმივად გრძელდება. ჩნდება ახალი დანაშაულები, იზრდება დანაშაულის მასშტაბები.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი მიღებულ იქნა 2009 წელს. იგი მთლიანად მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპზეა აგებული და ახლებურად არეგულირებს სისხლის სამართლის პროცესის მხარეთა მიერ

მტკიცებულებათა მოპოვების, დასაშვებობისა და სასამართლოს მხრიდან მათი შეფასების წესებს.

შეჯიბრებითობისა და თანასწორობის პრინციპიდან გამომდინარე, სასამართლო ახორციელებს ნეიტრალური არბიტრის ფუნქციას, ხოლო ბრალდებისა და დაცვის მხარეები თანასწორნი არიან მტკიცებულებათა მოპოვება, წარდგენასა და გამოკვლევაში. აღნიშნული კოდექსი ამოქმედდა 2010 წლის ოქტომბერში, რომელმაც დღემდე არაერთი ცვლილება განიცადა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მტკიცებულებათა წესებთან დაკავშირებული ერთიანი პრაქტიკის ჩამოყალიბება დღემდე ვერ ხერხდება.

მტკიცებულებათა დასაშვებობის საკითხს სისხლის სამართლის პროცესში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება, ვინაიდან სწორედ წარდგენილ მტკიცებულებებზეა დამოკიდებული, რა შედეგით დასრულდება საქმის წარმოება. აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართლის საქმეებზე მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში თითოეული მტკიცებულების დასაშვებობის შეფასებას შეიძლება გადამწყვეტი მნიშვნელობა მიენიჭოს და მან მხარისთვის გამოუსწორებელი შედეგი გამოიწვიოს იმ გაგებით, რომ განაჩენი დაეყრდნოს დაუშვებელ მტკიცებულებებს.

მტკიცებულება სისხლის სამართლის პროცესში უმნიშვნელოვანესი მონაპოვარია. მთელი სისხლის სამართლის პროცესი აწყობილია სწორედ მტკიცებულებებზე. შესაბამისად, მათ გარეშე სისხლის სამართლის საქმის წარმოება შეუძლებელია. სასამართლოშიც საქმის განხილვა ემსახურება მტკიცებულების შეფასებას. მოსამართლეს განაჩენი სწორედ მათზე დაყრდნობით გამოაქვს. სისხლის სამართლის პროცესში, ბრალდების მხარის ვალდებულებაა, რომ სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით მოპოვებულ იქნას, რაც შეიძლება, მეტი მისთვის აუცილებელი ინფორმაცია.

რაც შეეხება დაცვის მხარეს, უდანაშაულობის პრეზუმფციიდან გამომდინარე, მას ამის ვალდებულება არ აქვს. დაცვის მხარის მიზანი, მისივე სურვილის მიხედვით, შეიძლება იყოს მისთვის გამოსადეგი ინფორმაციის მოპოვება. თუმცა, აქ ვალდებულებებზე საუბარი გამორიცხულია.

მტკიცებულება ერთადერთი საშუალებაა, რომლითაც წარსულში მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტის აღდგენა და საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენაა შესაძლებელი. მტკიცებულება - ეს არის ინფორმაცია, რომელიც ადასტურებს ან უარყოფს რაიმე ფაქტს ან მოვლენას, ხოლო ნივთიერი მტკიცებულებაა ნებისმიერი მატერიალური სახით არსებული ობიექტი, რომელიც კავშირშია გამოსადიებელ საქმესთან და შესაბამისად, შეიცავს ასევე მტკიცებულებითი ხასიათის ინფორმაციას. „მუნჯ მოწმეებს“, როგორც მათ უწოდებენ, განუზომელი მნიშვნელობა ენიჭება დანაშაულთა გამოძიების და დამნაშავის დადგენის საქმეში.

თუმცა, როგორც ვხედავთ ხოლმე, სამწუხაროდ, პრაქტიკაში ადგილი აქვს შეცდომებს, რაც, ხშირად საბედისწერო ხდება და იგი მთავარი ხელშემშლელი ფაქტორია იმისათვის, რომ ვერ დადგინდეს ჭეშმარიტება, ვერ მოხდეს წარსულში მომხდარი მოვლენის სწორად შემცნება. მიუხედავად იმისა, რომ ნივთიერი მტკიცებულებების გამოყენების პრობლემებს არაერთი ნაშრომი მიეძღვნა, იგი დღემდე არ კარგავს აქტუალობას.

კვლევის მიზანი და ამოცანები. კვლევის მიზანს წარმოადგენს ნივთიერი ობიექტების, როგორც მტკიცებულებების, წარმოშობისა და განვითარების ისტორიული ასპექტების ანალიზი, მათი არსის და იურიდიული ბუნების შესწავლა, იმ საპროცესო მოქმედებების განხილვა, რომელთა ჩატარებისას ხდება ნივთმტკიცებების შეკრება, ასევე აღნიშნული სახის მტკიცებულებათა გამოკვლევის, შეფასებისა და ბედის განსაზღვრის თავისებურებათა გამოკვეთა.

ამ მიზნის მისაღწევად შევეცადეთ გადაგვეწყვიტა შემდეგი ამოცანები: გამოგვეკვეთა ის ხარვეზები, რაც ხელს უშლის დანაშაულთა გამოძიებისას ნივთიერი მტკიცებულებების სრულფასოვნად შეკრებას, გამოგვეყო მტკიცებულების აღნიშნული სახისათვის დამახასიათებელი ნიშნები, შეგვესწავლა მათი შეკრებისას გამოყენებული მეთოდები და საშუალებები, გაგვეანალიზებინა მათი შეფასების თავისებურებები.

კვლევის მეთოდოლოგია და საინფორმაციო ბაზა. კვლევის სრულყოფილად ჩატარებისთვის გამოყენებულ იქნა საკანონმდებლო ნორმების შედარებითი კვლევის მეთოდი, ისტორიული კვლევის მეთოდი, შედარებით-სამართლებრივი, ანალიზის და სინთეზის მეთოდები.

თემაზე მუშაობისას გამოყენებულ იქნა ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა ნაშრომები, შესწავლილ და გაანალიზებულ იქნა ნორმატიული მასალა.

თავი I. ნივთიერი ობიექტების მტკიცებულებებად გამოყენების ისტორიული ასპექტები

სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიების, დამნაშავის დადგენისა და ქვეყნის დადგენისათვის განუზომელი მნიშვნელობა ენიჭება მტკიცებულებებს, რომელთა გარეშეც, პრაქტიკულად, შეუძლებელია სასამართლოს მიერ კანონიერი და დასაბუთებული განაჩენის გამოტანა.

ფაქტობრივად, შეუძლებელია გავიხსენოთ სისხლისსამართალწარმოება კაცობრიობის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე, როდესაც მტკიცებულებები არ იყო პირველხარისხოვანი, თუმცა, რა თქმა უნდა, განსხვავებული იყო მათი სახეები და შეკრების საშუალებანი.

სამართლის ისტორიული ძეგლების ანალიზით ირკვევა, რომ უკვე ძველი ეპოქის ქვეყნებში გვხვდება მტკიცებულებათა ცალკეული, ტრადიციული სახეები: ნივთიერი მტკიცებულება, დოკუმენტი და მოწმის ჩვენება.

ასე, მაგალითად, ძველ ეგვიპტეში, მტკიცებულებად ითვლებოდა პირის მიერ დადებული ფიცი - „ფიცი იყო დამამტკიცებელ საბუთთა მეფე“.¹ ეგვიპტეში წამების გზით მოპოვებული მტკიცებულებებიც გამოირჩეოდა სანდოობის მაღალი ხარისხით და არ საჭიროებდა დასაბუთებას სხვა მტკიცებულებით.

დროთა განმავლობაში ფიცმა ძალა დაკარგა, თუმცა, ჰეროდოტეს გადმოცემით, პირს ქურდობის ბრალისგან თავის გათავისუფლება შეეძლო ისევ ფიცით, თუ, რა თქმა უნდა, მის წინააღმდეგ სხვა, ისეთი სახის მტკიცებულებები არ არსებობდა, რომელიც შეასუსტებდა ფიცის ძალას.²

ნივთიერ მტკიცებულებებს, ძველ ეგვიპტეში, სხვა სახის მტკიცებულებებთა ერთად, აქტიურად გამოიყენებდნენ. „მანუს კანონებში“ (ძვ.წთ-აღ-ის მე-2 ს.) ნათქვამია, რომ: „სამართლიანმა მეფემ არ უნდა დასაჯოს ქურდი, თუ მას ვერ უპოვნა ნაქურდალი, ხოლო ნაქურდალი ნივთის პოვნის შემდეგ ის უყოყმანოდ უნდა

¹ ნადარეიშვილი გ., სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორია, თბ., 2008, გვ. 21;

² იბ., იქვე, გვ. 22-23.

დაისაჯოს“³ ანუ აქ საუბარია ნივთიერ მტკიცებულებაზე, რომლის არსებობის შემთხვევაშიც პირს ეკისრებოდა სასჯელი.

ასევე, ჩინეთში, X-XIII ს.ს.-ში, თუ პიროვნება ხელისუფლების წარმომადგენელთან მივიდოდა ნივთიერი სამხილით და მოინანიებდა ჩადენილ დანაშაულს, მას ათავისუფლებდნენ სასჯელისაგან.⁴

ნივთიერი მტკიცებულებები ქართულ სამართალშიც გვხვდება, მაგალითად, გიორგი III-ის სიგელში, გიორგი მეხუთე „ბრწყინვალის“ „ძეგლის დადებაში“ (1334-1335 წ.წ.).

ვახტანგ VI-ის „სამართლის წიგნში“ კი ნათქვამია: „საქართველოს რიგი და სამართალი ექვსი არის, რომე ამით თავი იმართლების: პირველი - ფიცი, მეორე - შანთი, მესამე - მდულარე, მეოთხე - ხმალი, მეხუთე - მოწამე, მეექვსე - ცოდვის მოკიდება. ამით თითოსა და თითოს სხვადასხვა ზღვარი აქვს, თუ რომელ რომელს საქმეზედ უნდა დაედვას. და ქნით როგორ უნდა ქნას, თვითოეულად აცგვამცნებს“.⁵

ვახტანგ VI-ის „სამართლის წიგნი“ აღიარებდა წერილობით მტკიცებულებებს და ორდალებს - შანთს, მდულარეს და ხმალს.

ქართულ სამართალში რელიგიური მნიშვნელობა ჰქონდა დანაშაულს და ითვლებოდა, რომ ბრალი იგივე ცოდვაა და ყველა სასჯელი უფლის სახელით სრულდებოდა.

ამერიკის შეერთებული შტატების არსებული საპროცესო წესები ახლოს დგას საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესთან. ამერიკის სისხლის სამართლის წყაროებია პრეცედენტული ნორმები და 1787 წლის კონსტიტუცია. ამერიკას არ აქვს

³ ჭელიძე ს., საკანდიდატო დისერტაცია „ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოყენების პრობლემა მკვლელის საქმეთა გამოძების პროცესში, თბ., 2005, გვ. 123;

⁴ ნადარეიშვილი გ., ნარკვევები სამართლის ისტორიიდან, გამომც. „საბჭოთა სამართალი“, თბ., 1986, გვ. 164;

⁵ ბიჭია მ., ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნი, გამომც. „იურისტების სამყარო“, თბ., 2013, გვ. 193.

სისხლის სამართლის ერთიანი საპროცესო კოდექსი, თუმცა, ფედერალური წესები არეგულირებენ მტკიცებულებებთან დაკავშირებულ საკითხებს.⁶

ამერიკის და საქართველოს საპროცესო ნორმებს შორის ის მსგავსებაა, რომ მოწმის ჩვენება ისევე გამოიყენება სისხლის სამართლის პროცესში მტკიცებულებად, როგორც ქართულ კანონმდებლობაში. ასევე, ექსპერტის დასკვნა ამერიკის კანონმდებლობითაც შესაძლებელია მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული სისხლის სამართლის საქმეზე. ექსპერტის დასკვნასთან დაკავშირებით ფედერალური კანონმდებლობა ადგენს, რომ აუცილებელია ექსპერტმა მისი დასკვნის მიზეზები და საფუძვლები ახსნას და განმარტოს.⁷

აშშ-ს კანონმდებლობა, მსგავსად საქართველოსი, აღიარებს წერილობით მტკიცებულებას. წერილობითი მტკიცებულებაა დოკუმენტი, რომელიც ინფორმაცია გადმოცემულია ასოების, სიტყვის, ციფრების და ა.შ. სახით. ის შეიძლება იყოს ასევე ვიდეოფირი, ფოტოფირი, გეგმა, სქემა, ნახაზი და სხვ.⁸

ასევე, მსგავსებაა ინგლისის სისხლის სამართლის პროცესთან, სადაც, სასამართლოს განცხადებით: „სისხლის სამართლის საქმეში შეჯიბრებითი პროცესის უფლება გულისხმობს, რომ როგორც ბრალდებას, ისე დაცვას უნდა მიეცეს მეორე მხარის მიერ წარმოდგენილი მოსაზრებებისა და მათზე საკუთარი აზრის გამოთქმის შესაძლებლობა.“⁹

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში კანონმდებელი განმარტავს, რომ „სისხლის სამართლის პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე დაცვის მხარის მოთხოვნა ბრალდების მხარის იმ ინფორმაციაზე გაცნობის თაობაზე, რომლის

⁶ ჩომახაშვილი ქ., თომაშვილი თ., ძეგნიაური გ., ოსეფაშვილი ს., პატარიძე მ., მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2016, გვ. 42;

⁷ სახელმძღვანელო იურისტებისთვის სასამართლო ექსპერტიზის, ექსპერტი მოწმის დაკითხვისა და მტკიცებულებათა წარდგენის შესახებ, ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივის (ABA ROLI) რედაქტორობით, გამომც. „მერიდიანი“, თბ., 2002, გვ. 260;

⁸ ჩომახაშვილი ქ., თომაშვილი თ., ძეგნიაური გ., ოსეფაშვილი ს., პატარიძე მ., მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2016, გვ. 46;

⁹ იბ., იქვე, გვ. 55;

მტკიცებულებად სასამართლოში წარდგენასაც ბრალდების მხარე აპირებს, დაუყოვნებლივ უნდა დაკმაყოფილდეს.¹⁰

საქართველოს კანონმდებლობის მსგავსად, იტალიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა განიცადა ბევრი ცვლილება. იტალიის კანონმდებლობაშიც სახეზე გვაქვს შეჯიბრებითობის პრინციპი, სადაც მხარეები ერთმანეთს უპირისპირდებიან საკუთარი ინტერესების დასაცავად.

იტალიის საპროცესო კოდექსის თანახმად, მოწმე შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, ვისაც შესწევს უნარი ჩვენების მიცემისათვის და იგი არ არის ვალდებული მისცეს ჩვენება საკუთარი თავის წინააღმდეგ.¹¹

როგორც ვხედავთ, მტკიცებულებებთან დაკავშირებული საკითხები სახვადასხვა ქვეყანაში, სხვადასხვა ეპოქაში აქტუალური იყო და მას დანაშაულების გამოძიებისას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭებოდა. თუმცა, ისიც ცხადია, რომ ბევრი რამ შეიცვალა, უპირველესად მათი მოპოვების და შეფასების თვალსაზრისით. და რაც მთავარია, მოქმედი კანონმდებლობით, როგორც საქართველოში, ასევე დასავლეთის ქვეყნებშიც, მხარეებს მიეცათ თანაბარი შესაძლებლობა, შეკრიბონ, წარადგინონ და გამოიკვლიონ მტკიცებულებები.

¹⁰ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2009, 83-ე მუხ., პირველი ნაწ., <https://matsne.gov.ge>. (უკანასკნელად გადამოწმებულია 26/05/2019)

¹¹ იხ., იქვე გვ. 62;

თავი II. ნივთიერ მტკიცებულებათა ცნება და კლასიფიკაცია

2.1 ნივთიერ მტკიცებულებათა ცნება

იმისათვის, რომ საქმის განმხილველმა მოსამართლემ საბოლოო გადაწყვეტილება რომ მიიღოს ბრალდებულის დამნაშავეობის ან უდანაშაულობის შესახებ და დადასტურებულად ან დაუდასტურებლად მიიჩნიოს სისხლის სამართლის საქმისთვის რელევანტური გარემოებები, ამისთვის მას ესაჭიროება „ობიექტური ფუნდამენტი“. აღნიშნულ ობიექტურ ფუნდამენტს ქმნის სასამართლოში წარდგენილი და გამოკვლეული მტკიცებულებები.

შეჯიბრებით პროცესში ბრალდების დამადასტურებელი მტკიცებულებების წარდგენის ვალდებულება ეკისრება პროკურორს. აღნიშნული ვალდებულება გამომდინარეობს ასევე უდანაშაულობის პრეზუმფციის კონსტიტუციური პრინციპიდანაც. უდანაშაულობის პრეზუმფციიდან გამომდინარე, პროკურორმა ბრალდებულის ბრალეულობის დასამტკიცებლად სასამართლოს იმ ხარისხის მტკიცებულებები უნდა წარუდგინოს, რომ მოსამართლეს გონივრული ეჭვიც არ დარჩეს პირის ბრალეულობაში.

ამასთან, პროკურორს კანონი არ აკისრებს იმის ვალდებულებას, რომ მან სასამართლოს წარუდგინოს ასევე ბრალდებულის გამამართლებელი ან პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი მტკიცებულებები. უდანაშაულობის პრეზუმფციიდან გამომდინარე, დაცვის მხარეს ფორმალურად არ გააჩნია მტკიცების ტვირთი.

შესაბამისად, დაცვის მხარის დისკრეციას წარმოადგენს, წარადგენს თუ არა იგი რაიმე სახის მტკიცებულებას სასამართლოში. მტკიცებულების წარუდგენლადაც დაცვის მხარე უფლებამოსილია ბრალდების მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულება, მაგალითად, მოწმის ჩვენების სანდოობა ჯვარედინი დაკითხვის

გზით იმდენად შეარყიოს, რომ მოსამართლეს ეჭვი გაუჩნდეს პირის ბრალეულობასთან დაკავშირებით.

როგორც უკვე აღინიშნა, მოსამართლე თავად არ იკვლევს ჭეშმარიტებას, არამედ იგი უზრუნველყოფს მხარეებისთვის სამართლიან, შეჯიბრებით და თანასწორ პროცესს, რათა თავად მხარეებმა თანაბარ პირობებში წარმოადგინონ და გამოიკვლიონ მტკიცებულებები და ამ გზით ხელი შეუწყონ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას.

როცა საუბარია სისხლის სამართლის პროცესში ჭეშმარიტების დადგენაზე, მაშინ ყოველთვის დაისმის კითხვა: რა საშუალებებზე დაყრდნობით და რა პროცედურების შედეგად უნდა დამტკიცდეს იგი? ასევე, რა გარემოებებზე უნდა გავრცელდეს აღნიშნული პროცესი? ყველა დასმული შეკითხვა წარმოადგენს „მტკიცებითი სამართლის“ კვლევის საგანს, რომელიც სისხლის საპროცესო სამართლის განუყოფელი და ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილია.

მტკიცებულების ზოგადი საკანონმდებლო დეფინიცია მოცემულია სსსკ-ის მე-3 მუხლის 23-ე ნაწილში, რომლის თანახმადაც, იგი წარმოადგენს კანონით დადგენილი წესით სასამართლოში წარდგენილ ინფორმაციას, ამ ინფორმაციის შემცველ საგანს, დოკუმენტს, ნივთიერებას ან სხვა ობიექტს, რომლის საფუძველზეც მხარეები სასამართლოში ადასტურებენ ან უარყოფენ ფაქტებს, სამართლებრივად აფასებენ მათ, ასრულებენ მოვალეობებს, იცავენ თავიანთ უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, ხოლო სასამართლო ადგენს, არსებობს თუ არა ფაქტი ან ქმედება, რომლის გამოც ხორციელდება სისხლის სამართლის პროცესი, ჩაიდინა თუ არა ეს ქმედება გარკვეულმა პირმა, დამნაშავეა თუ არა იგი. ასევე გარემოებებს, რომლებიც გავლენას ახდენს ბრალდებულის პასუხისმგებლობის ხასიათსა და ხარისხზე, ახასიათებს მის პიროვნებას.

რაც შეეხება ნივთიერ მტკიცებულებას, ამავე მუხლის 25-ე პუნქტის მიხედვით, ნივთიერი მტკიცებულებაა ნებისმიერი საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან სხვა ობიექტი, რომელიც წარმოშობით, აღმოჩენის ადგილითა და დროით, ნიშან-თვისებებითა და მასზე დარჩენილი კვალით დაკავშირებულია სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივ გარემოებასთან და შეიძლება დანაშაულის აღმოჩენის, დამნაშავის დადგენის ან ბრალდების უარყოფის თუ დადასტურების საშუალება შეიძლება იყოს.

2.2 ნივთიერ მტკიცებულებათა კლასიფიკაცია

მტკიცებით სამართალში მიღებულია მტკიცებულებათა კლასიფიკაცია, რასაც თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა ენიჭება. შინაარსის, წარმომავლობისა და მნიშვნელობის მიხედვით, პირობითად ეს შესაძლებელია მოვახდინოთ შემდეგნაირად:

1. გამამტყუნებელი და გამამართლებელი მტკიცებულებები;
2. პიროვნული და ნივთიერი მტკიცებულებები;
3. პირველადი და წარმოებული მტკიცებულებები;
4. პირდაპირი და არაპირდაპირი მტკიცებულებები¹².

1. **გამამტყუნებელი და გამამართლებელი მტკიცებულებები.** აღნიშნული კატეგორიის მტკიცებულებებს შეიძლება ასევე ვუწოდოთ ბრალდების მხარის მტკიცებულებები და დაცვის მხარის მტკიცებულებები. აღნიშნულ კლასიფიკაციას საფუძვლად უდევს შეჯიბრებითი და თანასწორი სისხლის სამართლის პროცესი.

¹² გ. თუმანიშვილი, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2014, გვ. 202-206.

როგორც უკვე არაერთხელ აღინიშნა, შეჯიბრებით და თანასწორ სისხლის სამართლის პროცესში მხარეები ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად მოიპოვებენ მტკიცებულებებს. აღსანიშნავია, რომ გამოძიების ეტაპზე გამომძიებელი ვალდებულია გამოძიება აწარმოოს ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად (სსსკ-ის 37-ემუხლის მე-2 ნაწილი).

თუმცა, არ არსებობს ბრალმდებლის ვალდებულება, რომ სასამართლოში საქმის არსებითი განხილვისთვის, სასამართლოს ბრალდების გამაქარწყლებელი მტკიცებულებები წარუდგინოს. დაცვის მხარე უფლებამოსილია გამოძიების ეტაპზე მოიპოვოს ისეთი მტკიცებულებები, რომლებიც სასარგებლოა ბრალდებულის დაცვის პოზიციების გასამყარებლად, რომლებიც ბრალდებულს ამართლებენ ჩადენილ დანაშაულში ან უმსუბუქებენ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას. განსხვავებით ბრალდების მხარისგან, დაცვის მხარეს კანონით არ ეკისრება ობიექტურობის ვალდებულება გამოძიების ეტაპზე მტკიცებულებების მოპოვებისას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, გამამტყუნებელ მტკიცებულებებად უნდა მივიჩნიოთ ყველა ის მონაცემი და ინფორმაცია, რომელზეც ბრალდების მხარე ამყარებს პირის მიმართ წარდგენილ ბრალდებას და რომელიც ამხელს პირს დანაშაულის ჩადენაში, სასჯელის დანიშვნისას უმძიმებს მას სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ან სხვაგვარად ამძიმებს ბრალდებულის პროცესუალურ მდგომარეობას.

ამგვარ მტკიცებულებას მიეკუთვნება, მაგალითად, დაზარალებულის (მოწმის) ჩვენება, რომელიც მიუთითებს ბრალდებულის მიერ დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელების ცალკეულ დეტალებზე ან დანაშაულის შედეგად დაზარალებულისთვის მიყენებული არსებითი ხასიათის ზიანზე. ამის საპირისპიროდ, გამამართლებელია ყველა ის მონაცემი ან ინფორმაცია, რომელიც ამართლებს პირს ჩადენილ დანაშაულში და რომელსაც იყენებს დაცვის მხარე ბრალდებულისთვის წარდგენილი ბრალდების გასაქარწყლებლად ან ბრალდებულის

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესამსუბუქებლად¹³. მაგალითად, ასეთ მტკიცებულებას შეგვიძლია მივაკუთვნოთ დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს ბრალდებულის დანაშაულის ჩადენის დღეს საზღვარგარეთ ყოფნას, რაც გამორიცხავს გარკვეულ ადგილას და დროს, მის დანაშაულის ჩადენაში მონაწილეობას.

2. პიროვნული და ნივთიერი მტკიცებულებები. მტკიცებულებების ამგვარი დაყოფა ემყარება ინფორმაციის მიღების წყაროს. მონაცემები (ცნობები) სისხლის სამართლის საქმისთვის მნიშვნელოვანი ცალკეული გარემოებების შესახებ, რომლებიც მომდინარეობს სისხლის სამართლის პროცესში მონაწილე პირთაგან, წარმოადგენს პიროვნულ მტკიცებულებებს. ხოლო, ყველა ის ინფორმაცია, რომელიც მიიღება მატერიალური ობიექტის (საგნის) ნიშნების, თვისების ან მასზე არსებული კვალის უშუალო აღქმით, მიეკუთვნება ნივთიერ მტკიცებულებებს¹⁴.

პიროვნული მტკიცებულებებია, მაგალითად, მოწმის ზეპირი ჩვენება, მისი დაკითხვის ოქმი (ასევე მოწმის აუდიო და ვიდეო ფორმატში დეპონირებული ჩვენება), ექსპერტის მიერ მომზადებული დასკვნა და სხვა და სხვა საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელების დროს შედგენილი ოქმები, სადაც დაფიქსირებულია პროცესის მონაწილეების მიერ სხვა და სხვა გარემოებათა და ფაქტების თაობაზე აღქმული და გადმოცემული ინფორმაცია. ნივთიერ მტკიცებულებებს კი წარმოადგენენ, მაგალითად, დანაშაულის ჩადენის იარაღი, დანაშაულის შედეგად უკანონოდ მიღებული მატერიალური ფასეულობები, დამნაშავის მიერ დატოვებული კვალი და ასე შემდეგ.

3. პირველადი და წარმოებული მტკიცებულებები. შეჯიბრებით სისხლის სამართლის პროცესში, სადაც მხარეს ენიჭება მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის უფლება, მტკიცებულებათა ამგვარ კლასიფიკაციას გააჩნია დიდი მნიშვნელობა.

¹³ ხარაზიშვილი ბ., მტკიცებითი სამართალი, თბ., 1982, გვ. 129.

¹⁴ ფაფიაშვილი შ., კრიმინალისტიკა (ზოგადი ნაწილი), თბ., 2013, გვ. 397-400.

პირველად მტკიცებულებად ითვლება ის მტკიცებულება, რომელიც მიღებულია პირველი წყაროდან. მეორე წყაროდან მიღებული ყველა ინფორმაცია და მონაცემი მიეკუთვნება წარმოებულ მტკიცებულებას¹⁵. მაგალითად, პირველადი მტკიცებულებაა დანაშაულის თვითმხილველი მოწმის მიერ მიცემული ჩვენება, ხოლო წარმოებულ მტკიცებულებაა მოწმის ის ჩვენება, რომელიც ეფუძნება სხვა პირის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას. ამ უკანასკნელი ტიპის მტკიცებულებას „ირიბ ჩვენებას“ (ე.ი. ირიბ მტკიცებულებას) უწოდებენ.

როგორც ზემოთ გვქონდა საუბარი, უშუალოდის პრინციპის მნიშვნელოვანი მოთხოვნაა, რომ სისხლის სამართლის საქმის სასამართლოში განხილვისას, უპირველეს ყოვლისა, გამოკვლეული იყოს პირველადი მტკიცებულებები, რამდენადაც, ისინი უშუალო კავშირში არიან დანაშაულის შემთხვევასთან და უშუალო ცნობებს იძლევიან საქმისთვის მნიშვნელოვანი ცალკეული გარემოებების შესახებ.

ასევე, პირველადი მტკიცებულების სასამართლოში წარდგენის გზით მხარის ჯვარედინი დაკითხვის უფლების რეალიზაციაც ხდება, რადგან მხარეს შესაძლებლობა აქვს, დანაშაულებრივი ფაქტის უშუალო თვითმხილველ მოწმეს დაუსვას კითხვები და გამოავლინოს მოწმის მიერ მიცემული ჩვენების უზუსტობები და წინააღმდეგობები, რაც ეჭვქვეშ დააყენებს მის და პირველადი მტკიცებულების სანდოობას¹⁶.

მოწმის ირიბი ჩვენების დროს მხარეს აღნიშნული შესაძლებლობა არ გააჩნია, ვინაიდან მოწმე თავად არ შესწრებია დანაშაულებრივ ფაქტს და იგი იმეორებს მხოლოდ იმას, რაც საქმის გარემოებათა შესახებ სხვა პირებისგან მოისმინა. ასეთი

¹⁵ ნ. გოგნიაშვილი, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის ცალკეული ინსტიტუტები, მე-2 გამოცემა, თბ., 2009, გვ. 396-400;

¹⁶ დეკანოზიშვილი გ., დაკითხვის თანამედროვე პრობლემები სისხლისსამართალწარმოებაში და კრიმინალისტიკაში, დისერტაცია, თბ., 2009, გვ. 22.

მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის გზით შეუძლებელია ინფორმაციის გამავრცელებელი პირის სანდოობის ექვეყნე დაყენება. შესაბამისად, წარმოებული მტკიცებულებები მხოლოდ მაშინ უნდა იქნეს სასამართლოში წარდგენილი და გამოკვლეული, როდესაც საქმეში მოიპოვება იმავე გარემოებებთან დაკავშირებული პირველადი მტკიცებულებები ან როდესაც პირველადი მტკიცებულებების წარდგენა ობიექტურად არის შეუძლებელი.

4. პირდაპირი და არაპირდაპირი მტკიცებულებები. მტკიცებულებების ასეთი კლასიფიკაცია პირდაპირ კავშირშია მტკიცების საგანთან. მტკიცებულებები, რომლებიც უშუალოდ ადასტურებენ მტკიცების საგანს მიკუთვნებულ რომელიმე ელემენტს (მაგ.: დანაშაულში ბრალდებულის მონაწილეობის ფაქტი) და ამტკიცებენ მთავარ ფაქტებს, წარმოადგენენ პირდაპირ მტკიცებულებებს.

ასეთი მტკიცებულებაა, მაგალითად, ქუჩის სათვალთვალო კამერით გადაღებული ვიდეო კადრი, სადაც აშკარად ჩანს, თუ როგორ ესვრის ბრალდებული ცეცხლსასროლი იარაღიდან დანაშაულის მსხვერპლს. განსხვავებით პირდაპირი მტკიცებულებისგან, არაპირდაპირი მტკიცებულება პირდაპირ და უშუალო კავშირში არ არის მტკიცების საგანთან, თუმცა სხვა მტკიცებულებებთან ერთობლიობაში და სხვა ფაქტებთან განხილვის შედეგად შესაძლებელია მნიშვნელოვანი დასკვნების გაკეთება მტკიცების საგნისა და მთავარი ფაქტების შესახებ¹⁷.

ასეთი მტკიცებულების კატეგორიას შეგვიძლია მივაკუთვნოთ აუდიო ჩანაწერი, სადაც ბრალდებული დანაშაულის შემთხვევამდე რამდენიმე დღით ადრე მსხვერპლს სატელეფონო საუბარში მოკვლით ემუქრებოდა. აღნიშნული მტკიცებულება პირდაპირ არ ამტკიცებს იმას, რომ ბრალდებულმა მოკლა პირი,

¹⁷ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, თბ., 2015, გვ. 264.

მაგრამ სხვა მტკიცებულებებთან ერთად, იგი ბრალდებულის მკვლელობაში სამხელად ვარგისი მტკიცებულებაა.

თავი III. მტკიცებულებათა ცალკეული სახეები სისხლის სამართლის პროცესში

3.1 ბრალდებულის ჩვენება

ბრალდებულის ჩვენებას, სისხლის სამართლის პროცესის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე ყოველთვის განსაკუთრებული და მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა. მას ხშირად „მტკიცებულებების დედოფლად“ ან „საუკეთესო მტკიცებულებად“ მიიჩნევენ. მტკიცებულებას არ აქვს წინასწარ დადგენილი ძალა¹⁰. მოცემული ნორმის მიზანია დაიცვას ბრალდებული დაუსაბუთებელი ბრალდებისგან. ბრალდებული არის პირი, რომლის მიმართაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაული. სასამართლოს დამოუკიდებლობა უზრუნველყოფილია საქართველოს კანონმდებლობით.

კანონმდებელს ეკრძალება საკანონმდებლო წესით განსაზღვროს მტკიცებულებათა სახეების იერარქია და განსხვავებული მტკიცებულებითი ძალა დაადგინოს. არანაირ მტკიცებულებას არ ენიჭება წინასწარ დადგენილი უპირატესობა, არც მტკიცებულების სახით და არც მისი შინაარსიდან გამომდინარე. დაუშვებელია მტკიცებულების წინასწარი, როგორც გადაჭარბებული შეფასება, ასევე მის მიმართ ტენდენციური დამოკიდებულება ან უნდობლობა¹⁸. რა თქმა უნდა, შესაძლებელია მტკიცებულების შეფასების შედეგად განვსაზღვროთ მისი როლი სისხლის სამართლის საქმეში.

¹⁸ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, თბ., 2015, გვ. 112.

ყველა მტკიცებულება ექვემდებარება დასაშვებობის, სარწმუნოების და რელევანტურობის ტესტზე თანაბარ შემოწმებას, მიუხედავად იმისა, რომ მათ შექმნაში გამოყენებულია საყოველთაოდ აღიარებული სამეცნიერო მეთოდები, რომლებიც დადასტურებულად მაღალი საიმედოობით გამოირჩევა, თუ მიეკუთვნება იმ მტკიცებულებებს, რომელთა მიმართაც არსებობს ცდომილების შედარებით უფრო მაღალი ალბათობა. თითოეულ ადამიანს გააჩნია სხვადასხვანაირი უნარი სწორად დაინახოს, აღიქვას და გადმოსცეს ესა თუ ის ფაქტობრივი გარემოება. სწორედ ამიტომ, საჭიროა გარკვეულ იქნას მისი კავშირი ნივთმტკიცებასთან.

მტკიცებულებების ერთობლიობა გვაქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც ცალკეულ მტკიცებულებებს შორის არის მყარი შინაარსობრივი კავშირი და მათ შორის არ არის წინააღმდეგობა. ასეთი მტკიცებულებები უნდა მიუთითებდნენ ერთი და იმავე გარემოებებზე ისე, რომ არ დატოვონ ეჭვის საფუძველი. ბრალდებულმა შესაძლოა აღიაროს ჩადენილი დანაშაულის შესახებ სისხლის სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე, როგორც გამოძიების დაწყებამდე და გამოძიების მსვლელობის პროცესში, ასევე საქმის სასამართლოში განხილვისას.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 74-ე მუხლის თანახმად კი ერთ-ერთ მტკიცებულებად მიჩნეულია საქმის გარემოებათა შესახებ სასამართლოში ბრალდებულის მიერ ჩვენებაში მიცემული ინფორმაცია, რომელსაც ახასიათებს შემდეგი ნიშნები:

1. ჩვენების შინაარსს წარმოადგენს ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც ეხება განსახილველი საქმის კონკრეტულ, ფაქტობრივ გარემოებებს;
2. ამ ინფორმაციას შემხებლობა უნდა ჰქონდეს სისხლის სამართლის საქმესთან - მტკიცების საგანთან;
3. ეს ინფორმაცია მოპოვებული უნდა იყოს მხოლოდ ბრალდებულის სასამართლოში დაკითხვის გზით;

4. ამ ინფორმაციის მატარებელია ის პირი, რომელსაც მინიჭებული აქვს ბრალდებულის სტატუსი.

ჩემი აზრით, პირის დამოკიდებულება მისდამი წაყენებული ბრალდების შესახებ საერთოდ არ წარმოადგენს ჩვენებას, რადგან იგი არ შეიცავს მტკიცებულებისთვის დამახასიათებელ ელემენტს - ინფორმაციას ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ. აქედან გამომდინარე, ბრალდებულის მიერ ბრალის აღიარების ან წაყენებული ბრალდების უარყოფის ფაქტი არ წარმოადგენს მტკიცებულებას და წარმოადგენს მხოლოდ მის პოზიციას, მის პირად და სუბიექტურ დამოკიდებულებას წაყენებული ბრალდებისადმი.

ბრალდებულის მიერ ბრალის აღიარებას, შესაძლოა სხვა და სხვა მიზეზი უძღოდეს წინ. მაგალითად, როგორცაა სხვა თანამონაწილეებისთვის ხელის დაფარება, სამართალდამცავების მხრიდან დაშინება, მუქარა, შანტაჟი, სხვა დანაშაულის დაფარვის სურვილი და სხვა გარემოებები.

სწორედ ამიტომ, ბრალდებულის აღიარებაც და ბრალდებულის მიერ ჩვენების შეცვლაც, სასამართლოს მხრიდან დამატებით ყურადღებას და ფრთხილ შეფასებას მოითხოვს. მტკიცებულებად მიიჩნევა არა თავად აღიარების ფაქტი, არამედ აღიარებაში მოცემული ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებიც ექვემდებარება გადამოწმებას საქმეში არსებულ მტკიცებულებათა ერთობლიობასთან¹⁹.

როგორც ზემოთ აღვნიშნე, თითოეულ ადამიანს გააჩნია აღქმის და გადმოცემის თავისებური მეთოდი. სწორედ ამიტომ, არ შეიძლება მხოლოდ ბრალდებულის აღიარება საფუძვლად დაედოს სასამართლოს გამამტყუნებელ განაჩენს. ამასთანავე, გასათვალისწინებელია, რომ ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიცემა მისი უფლებაა და არა მოვალეობა.

¹⁹ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, გ. გიორგაძის რედ., ავტ. კოლექტივი, თბ., 2015, გვ. 113-114;

ისევე, როგორც ბრალდებულის მიერ მოწმის სახით ჩვენების მიცემამდე დადებული ფიცი არ ხელყოფს მის უფლებას, არ მისცეს მამხილებელი ჩვენება საკუთარი თავის ან ახლო ნათესავის წინააღმდეგ, მაგრამ თუ ბრალდებული უარს ამბობს დუმილის უფლებით სარგებლობაზე, იგი სასამართლო სხდომაზე იკითხება მოწმის სახით და მას საერთო წესით ეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის - შეგნებულად ცრუ ჩვენების მიცემისთვის²⁰.

ბრალდებული არის პროცესის ერთ-ერთი მხარის, კერძოდ, დაცვის მხარის ცენტრალური ფიგურა, რომლის მიმართაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაული. პირისთვის ბრალდებულის სტატუსის მინიჭებამდე, სახელმწიფოს აქვს ვალდებულება, მის მიმართ შეაგროვოს ფაქტების ან ინფორმაციის ერთობლიობა, რომელიც მოცემული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა ერთობლიობით ობიექტურ პირს გააკეთებინებდა დასკვნას, ამ პირის მიერ დანაშაულის შესაძლო ჩადენის თაობაზე, მაგრამ ამ შემთხვევაში, ფაქტებისა და ინფორმაციის შეგროვება სახელმწიფოს ვალდებულებაა და არა ბრალდებულის ნებაყოფლობითი აღიარება. სხვა შემთხვევაში, მისი ჩვენება არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს განაჩენს.

ბრალდებულის სამართლებრივი ანალიზი ცხადყოფს, რომ ბრალდებული წარმოადგენს სისხლის სამართლის პროცესში დაცვის მხარის მთავარ სუბიექტს, რომელსაც უპირისპირდება სახელმწიფო, რომელიც ვალდებულია ბრალდებულს დაუმტკიცოს ბრალდება. დაუშვებელია სახელმწიფომ ბრალდებული დაავალდებულოს, რომ იყოს საქმეში მოწმედ, თავისი თავის წინააღმდეგ.

აუცილებელია ბრალდებულის მიერ აღიარებაში გაცხადებული მონაცემები და გარემოებები დასტურდებოდეს სხვა მტკიცებულებებით. სასამართლოს მიერ

²⁰ ქ. ჩომახაშვილი და სხვები, მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2016, გვ. 18.

მიღებული განაჩენი უნდა ემყარებოდეს მტკიცებულებების ერთობლიობას და მტკიცების სტანდარტებს. გარდა ამისა, აღიარება სულაც არ უზრუნველყოფს ბრალდებულის მიერ მიწოდებული ცნობების სანდოობასა და სარწმუნოებას, რადგან მას გააჩნია საკუთარი ქცევისადმი სუბიექტური დამოკიდებულება, რომელიც შესაძლოა არ ემთხვეოდეს ობიექტურ რეალობას.

დასკვნის სახით შეძლება ითქვას, რომ ბრალდებულის ჩვენება არის მნიშვნელოვანი მტკიცებულება, რომელიც დიდ როლს თამაშობს სისხლის სამართლის საქმის გამოძიების დროს. ხშირ შემთხვევაში, ბრალდებული საკუთარ ჩვენებაში ცრუ ინფორმაციას ადასტურებს სხვა და სხვა მიზეზების გამო, რათა შეცდომაში ან ჩიხში შეიყვანოს გამოძიება. ამიტომ, სასამართლოში უდიდესი ყურადღება უნდა მიექცეს ამ მტკიცებულების გამოკვლევასა და შეფასებას.

3.2 მოწმის ჩვენება. ირიბი ჩვენება

მოწმის ჩვენება არის მტკიცებულებათაგან ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული სახე, რომელსაც უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება სისხლის სამართლის საქმეში. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსაზღვრავს, რომ მოწმე არის პირი, რომელმაც შესაძლოა იცოდეს სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა დასადგენად საჭირო მონაცემი და ინფორმაცია. ასევე მოწმის ჩვენება არის, მოწმის მიერ სასამართლოში მიცემული ინფორმაცია, სისხლის სამართლის გარემოებების შესახებ. სსს კოდექსი ასევე განსაზღვრავს პირისთვის მოწმის სტატუსისა და უფლება-მოვალეობების შეძენის დროს. პირს მოწმის უფლება-მოვალეობანი წარმოეშობა მის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თაობაზე გაფრთხილებისა და ფიცის დადების მომენტიდან.

მოწმის ჩვენების შეფასებისას, გათვალისწინებული უნდა იყოს შემდეგი გარემოებები:

ა. მეხსიერების მდგომარეობა, ფსიქიკური და ფსიქოლოგიური მდგომარეობა, ასაკი, ჯანმრთელობა, გარკვეული სახის გამოცდილება, ტემპერამენტი, ნანახის გაზვიადებისკენ ან დასკვნისკენ მიდრეკილება და ა.შ;

ბ. ბუნებრივი გარემო პირობები, რომელშიც მოხდა მოვლენების აღქმა: დრო, ადგილმდებარეობა, განათება, ამინდი, სმენადობა, ხილვადობა, მანძილი ობიექტამდე და სხვ;

გ. დროის ხანგრძლივობა ინფორმაციის მოწმისთვის ხელმისაწვდომობის მომენტიდან ჩვენების მიცემამდე;

დ. ჩვენების მიცემის ვითარება;

ე. თავად მოწმის მდგომარეობა, მოვლენების აღქმის პროცესში.²¹

მაგალითად, თუ მოწმე იყო შეშინებული, ეს ხელს შეუწყობდა ფაქტის გაზვიადებულად აღქმას. ასევე მნიშვნელოვანია, თუ როგორ ვითარებაში იმყოფებოდა მოწმე, ექსტრემალურ პირობებში თუ ჩვეულ სიტუაციაში. მოწმე საქმისთვის მნიშვნელოვან გარემოებებს აღიქვამს შეგრძნების ორგანოების მეშვეობით. საგამომიებო პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა საქმის მთელ რიგ გარემოებებს უპირისპირდება რომელიმე მოწმის ჩვენება, რომლის შემოწმებითაც მთლიანად იცვლება პოზიციები და ვერსიები.²²

შესაძლებელია მოხდეს მოწმეთა ჩვენებების კატეგორიულად შეფასება მხოლოდ ერთადერთ შემთხვევაში, თუ ისინი დეტალურად და ზუსტად აღწერენ მოვლენას, როდესაც მის საუბარში არ შეიმჩნება სხვადასხვა ვარაუდები და ყოყმანი. ჩვენდა სამწუხაროდ, შეუძლებელია მხოლოდ მოწმის პიროვნული თვისებებით,

²¹ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, ავტ. კოლექტივი, თბ., 2015, გვ. 258-259;

²² ბ. ხარაზიშვილი, მტკიცებითი სამართალი, თსუ-ს გამომც, თბ., 1982, გვ. 233-235.

სოციალური ან თანამდებობრივი მდგომარეობით განვსაზღვროთ, იგი დაკითხვის დროს სიმართლეს ამბობს, თუ სიცრუეს. ამიტომ, სასამართლოს აკისრია უდიდესი როლი, რათა მოხდეს მოწმის ჩვენების შესწავლა და სწორი შეფასების მიცემა. სისხლის სამართლის საქმის განხილვისას, უპირველეს ყოვლისა გამოკვლეული უნდა იყოს პირველადი მტკიცებულებები, რადგან ისინი უშუალო კავშირში არიან მომხდარ ფაქტთან და იძლევიან ცნობებს საქმისთვის მნიშვნელოვან გარემოებებზე. გარდა ამისა, სისხლის სამართლის პროცესში გვხვდება ირიბი მტკიცებულებებიც, როგორცაა ირიბი ჩვენება.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსაზღვრავს ირიბ ჩვენებას და მისი დასაშვებობის საკითხსაც. კერძოდ, ირიბია მოწმის ის ჩვენება, რომელიც ეფუძნება სხვა პირის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას. ასევე, ირიბი ჩვენება დასაშვებია მტკიცებულებაა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ირიბი ჩვენების მიმცემი პირი მიუთითებს ინფორმაციის წყაროს, რომლის იდენტიფიცირება და რეალურად არსებობის შემოწმება შესაძლებელია. მთავარი და პირველი წყაროს დასახელების გარეშე შეუძლებელია მივხვდეთ, მიუკერძოებელია თუ არა მოწმე. ასევე, სწორად შეძლო თუ არა მან, საქმისთვის მნიშვნელოვანი გარემოებების აღქმა და გადმოცემა. აქედან გამომდინარე, ირიბი ჩვენება არის დიდი რისკის შემცველი.

როგორც ყველა ნაწარმოები მტკიცებულება, ასევე ირიბი ჩვენებაც, სარწმუნოების შედარებით დაბალი ხარისხით გამოირჩევა და თავდაპირველ მტკიცებულებებთან შედარებით, ნაკლები მტკიცებულებითი ხარისხი გააჩნია, რადგან ასრებობს ინფორმაციის დამახინჯების არამხოლოდ სუბიექტური, არამედ ობიექტური საფრთხე.

სსსკ-ის მოქმედი რედაქციის მიხედვით, ირიბი ჩვენების გამოყენება იკრძალება გამამტყუნებელი განაჩენის და ბრალის დადგენილების

დასაბუთებისთვის²³. ირიბი ჩვენების გამოყენება დაიშვება მხოლოდ საქმეში არსებული მტკიცებულებების და საგამოძიებო ვერსიების შემოწმების, დამატებითი მტკიცებულების მოძიების, მოწმის ჩვენების იმპიჩმენტის, აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების, ქონებაზე ყადაღის დადების, სამედიცინო დაწესებულებაში პირის მოთავსების, ჩხრეკა-ამოღების და სხვა საგამოძიებო და საპროცესო მოქმედებების განხორციელებისთვის.²⁴

ყველაფერი ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ირიბ ჩვენებას უდიდესი პრაქტიკული მნიშვნელობა ენიჭება. სწორედ ირიბი ჩვენება იძლევა ინფორმაციას ისეთ ფაქტობრივ გარემოებებზე, რომლის თანმიმდევრული კვლევის შედეგად შესაძლებელი გახდეს დანაშაულის გახსნა და პასუხისმგებლობაში მიცემა ან მისი არაბრალეულობის საკითხის გადაწყვეტა.

მოწმის ჩვენება საქმის გამოძიების დროს, უმნიშვნელოვანესი მტკიცებულებაა, მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს ის გარემოება, რომ მოწმე საქმისთვის მნიშვნელოვან გარემოებებს აღიქვამს საკუთარი შეგრძნებების ორგანოებით. ამიტომ პრაქტიკაში ძალიან ხშირია ისეთი შემთხვევები, როდესაც გამოძიების ვერსიას უპირისპირდება ამა თუ იმ მოწმის ჩვენება. ეს კი ბადებს უამრავ პრობლემას. ამიტომ, საგამოძიებო ორგანოებს, დიდი დრო და ძალისხმევა ესაჭიროებათ კონკრეტულ საქმეზე ჭეშმარიტების დასადგენად.

3.3 დოკუმენტი

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 23-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, დოკუმენტი მტკიცებულებაა, თუ ის შეიცავს სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოებების დასადგენად

²³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის გადაწყვეტილება #1/1/548;

²⁴ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, ავტ. კოლექტივი, თბ., 2015, გვ. 269.

საჭირო ცნობას. დოკუმენტად ითვლება ნებისმიერი წყარო, რომელშიც ინფორმაცია აღბეჭდილია სიტყვიერ-ნიშნობრივი ფორმით ან/და ფოტო, კინო, ვიდეო, ბგერისა თუ სხვა ჩანაწერის სახით, ან სხვა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით.

დოკუმენტს მტკიცებულებითი ძალა ენიჭება სამი სპეციალური წინაპირობის არსებობისას:

1. ცნობილია მისი წარმომავლობა;
2. ავთენტიკურია;
3. შესაძლოა დაიკითხოს პირი, რომელმაც შექმნა ან მოიპოვა, ან ვისთანაც ინახებოდა დოკუმენტი სასამართლოში წარდგენამდე.²⁵

დოკუმენტის წარმომავლობა გულისხმობს იმას, რომ ცნობილია მისი შედგენის დრო, ადგილი, ვითარება. ასევე შემდგენელი პირი, ცვლილებების შეტანის საფუძველი და თარიღი. ასევე სხვა გარემოებები, რომლებიც მიუთითებს მის წარმომავლობაზე. დოკუმენტის ავთენტიკურობა ნიშნავს, რომ დოკუმენტი ნამდვილია, არ არის სახეცვლილი, მოდიფიცირებული. ავთენტიკურობაში ეჭვის შეტანის საფუძველი შესაძლოა იყოს ხელმოწერის ნამდვილობა.

მაგრამ ხშირია შემთხვევები, როდესაც შესაძლებელია მხარე სადავოდ არ ხდიდეს ხელმოწერის ნამდვილობას, მაგრამ სადავოდ ხდიდეს დოკუმენტის ტექსტუალურ ნაწილს და მიუთითებდეს, რომ ეს დოკუმენტი გაყალბებულია. ოფიციალური დოკუმენტი არის ავთენტიკური, თუ იგი შეიცავს შესაბამისი კატეგორიის დოკუმენტისთვის დადგენილ ყველა რეკვიზიტს. ესენია: მითითებას გამომცემი ორგანოს შესახებ, უფლებამოსილი თანამდებობის პირის ხელმოწერას, ორგანიზაციის ბეჭედს, სარეგისტრაციო ნომერს და სხვა მონაცემებს.

²⁵ ქ. ჩომახაშვილი და სხვები, მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2016, გვ. 24.

დოკუმენტი შესაძლოა სისხლის სამართლის საქმეზე წარმოადგენდეს ნივთიერ მტკიცებულებას. დოკუმენტის დაყოფა ნივთიერ მტკიცებულებად და დოკუმენტად, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რადგან საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი დოკუმენტებისგან განსხვავებით, სპეციალურ წესებს ითვალისწინებს ნივთიერი მტკიცებულებების შენახვისთვის. ადგენს ნივთიერი მტკიცებულების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების წესებს სისხლის სამართლის პროცესის დამთავრებამდე და დამთავრების შემდეგაც.

დოკუმენტის ავთენტიკურობის დადგენისთვის არსებობს უამრავი ხერხი და საშუალება, რომელთა ურიცხვი რაოდენობის გამო ჩამოთვლა პრაქტიკულად შეუძლებელია. დოკუმენტის ავთენტიკურობა ფასდება სისხლის სამართლის საქმეში არსებული მტკიცებულებების ერთობლიობიდან გამომდინარე. როგორც წესი, დოკუმენტური მტკიცებულება დიდი მოცულობისაა, მაგრამ მასში მითითებული ინფორმაციის დიდი ნაწილი საერთოდ არ არის მნიშვნელოვანი სისხლის სამართლის საქმისთვის და მხოლოდ რამდენიმე მონაცემს ენიჭება მნიშვნელობა.

3.4 ექსპერტის დასკვნა

„ექსპერტიზა“ ფრანგული სიტყვაა და ნიშნავს სპეციალისტების მიერ რაიმეს გამოკვლევას, განხილვას სწორი დასკვნის მისაღებად ამა თუ იმ საკითხის თაობაზე. ექსპერტიზა არის სპეციალური ცოდნის გამოყენებით გამოკვლევის ჩატარება და წერილობითი დასკვნის გამოტანა სისხლის სამართლის საქმეზე, საქმისთვის მნიშვნელოვანი გარემოებების შესახებ.²⁶

²⁶ მ. ლომსაძე, ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი, სახეები და ექსპერტის წინაშე დასასმელი კითხვები გამოძიების პროცესში, თბ. 2016, გვ. 11.

თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკურ განვითარებასთან ერთად, ექსპერტიზაც ფართო მასშტაბებს იძენს. ეს არის სპეციალური ცოდნის გამოყენების კვალიფიციური ფორმა. იგი მნიშვნელოვნად აფართოვებს გამოძიებისა და სასამართლოს შესაძლებლობებს.

ექსპერტიზა მუდმივად განიცდის ცვლილებას. მეცნიერებაში ჩნდება კვლევის ახალი მეთოდები. ასევე ხდება ძველი მეთოდების სრულყოფა. ექსპერტიზას ატარებს სპეციალური გამოცდილების მქონე ადამიანი. ექსპერტიზის ობიექტებს წარმოადგენენ საგნები და ადამიანები, რომლებიც შეიცავენ სხვა და სხვა სახის ინფორმაციას, მოვლენებისა და ფაქტების შესახებ.

ექსპერტიზის ობიექტებია ნივთიერი მტკიცებულებები, დოკუმენტები, გვამები და მრავალი სხვა. გამოძიების მთელი პროცესის მანძილზე, მტკიცებულებებს ცენტრალური როლი უკავიათ. სწორედ ამიტომ, საქმის არსებითი გარემოებების დასადგენად, ექსპერტიზის ჩატარება ეფექტური საშუალებაა. იგი წარმოადგენს საგამომიებო მოქმედებას და გამოიხატება ექსპერტის წინაშე კითხვების დასმაში. გამოძიების მიერ დასმული კითხვების პასუხის გასაცემად აუცილებელია სპეციალური ცოდნისა და კვლევის ჩატარების უნარი.

ექსპერტიზა ტარდება ორ სხვადასხვა შემთხვევაში:

1. თუ მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნების სათანადო დარგის ექსპერტთა მონაწილეობის გარეშე შეუძლებელია საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენა.

2. თუ სხეულს ან ინფორმაციის შემცველ ობიექტს ამჩნევია საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე კვალი, ნიშანი ან თავისებურება, რომლის სწორად გაგება და აღქმა სპეციალური ცოდნის გარეშე შეუძლებელია²⁷.

სისხლის სამართლის საქმეში მონაწილე მხარეებსა და სასამართლოს, ექსპერტი უწევს შემდეგ დახმარებას: იგი მათ აწვდის ინფორმაციას, მეცნიერების ცალკეული დარგებიდან; იგი ადგენს ისეთ ფაქტებს, რომლის შეცნობა და დადგენა მხოლოდ სპეციალური ცოდნისა და გამოცდილების ქონის შედეგად არის შესაძლებელი; იგი ჩატარებული კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით აკეთებს დასკვნებს.²⁸ საჭირო გამოკვლევის ჩატარების შემდეგ, ექსპერტი ადგენს წერილობით დასკვნას, რომელსაც ადასტურებს ხელმოწერით.

ექსპერტის უფლება-მოვალეობები სრულადაა რეგლამენტირებული საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით, რომლის თანახმადაც ექსპერტს აქვს უფლება:

გაეცნოს საექსპერტო კვლევისთვის საჭირო მასალას, ამოიწეროს ყველა საჭირო ცნობა და გადაიღოს ასლი;

მოითხოვოს დამატებითი მასალის წარდგენა, გამოკვლევის პროცესში აიღოს მასრის, ტყვიისა და სხვა ობიექტების საცდელი ნიმუში, ექსპერტიზის ჩატარების ინიციატორს მოსთხოვოს საექსპერტო კვლევისთვის საჭირო დამატებითი ინფორმაცია;

²⁷ მ. ლომსაძე, ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი, სახეები და ექსპერტის წინაშე დასასმელი კითხვები გამოძიების პროცესში, თბ., 2016, გვ. 12;

²⁸ გ. თუმანიშვილი, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2014, გვ. 183-184.

უარი თქვას დასკვნის მიცემაზე და ექსპერტიზის გაგრძელებაზე, თუ დასმული საკითხები სცილდება მისი ცოდნის ფარგლებს ან თუ მისთვის წარდგენილი მასალა, საკმარისი არ არის დასკვნის მისაცემად;

ექსპერტიზის ჩატარების ინიციატორის, გამომძიებლის, პროკურორის, სასამართლოს ნებართვით დაესწროს საგამომძიებო მოქმედებების ჩატარებას; მონაწილეობა მიიღოს ექსპერტიზის საგანთან და საექსპერტო კვლევასთან დაკავშირებული მტკიცებულებების გამოკვლევაში.

ექსპერტი ვალდებულია, იყოს დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი. არ აქვს მნიშვნელობა, თუ რომელი მხარის მიერაა იგი მოწვეული. ექსპერტის დასკვნას აუცილებლად თან უნდა დაერთოს გამოკვლევის ჩატარების შემდეგ დარჩენილი ნივთები, ნიმუშები, ფოტოსურათები და ყველა ის მასალა, რომელიც ადასტურებს ექსპერტიზის დასკვნას. დასკვნა შესაძლოა ფორმულირებული იყოს სხვა და სხვა სახით. ექსპერტის დასკვნის სამგვარი ფორმა არსებობს: კატეგორიული დასკვნა, უარის თქმა დასკვნის მიცემაზე და სავარაუდო დასკვნა.

ექსპერტიზის კატეგორიული დასკვნა არსებობს ორი სახის, დადებითი და უარყოფითი. კატეგორიული დადებითია დასკვნა, როდესაც ექსპერტი ადასტურებს კონკრეტული ფაქტის ან მოვლენის არსებობას, ხოლო უარყოფითი დასკვნის დროს პირიქით, ექსპერტი არ ადასტურებს ასეთების არსებობას.

უარის თქმა დასკვნის მიცემაზე მაშინ გვაქვს, როცა ექსპერტისთვის დასმული საკითხები სცილდება მისი ცოდნის ფარგლებს, ან თუ მისთვის წარდგენილი მასალები საკმარისი არ არის დასკვნის მისაცემად. სავარაუდოა ექსპერტის დასკვნა, როდესაც იგი გამოთქვამს მხოლოდ ვარაუდს კონკრეტული მოვლენის ან ფაქტის შესახებ.

3.5 ნივთიერი მტკიცებულება

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ზუსტად განსაზღვრავს, თუ რა მიეკუთვნება ნივთიერ მტკიცებულებებს. სსსკ-ის მე-3 მუხლის 25-ე პუნქტის მიხედვით, „ნივთიერი მტკიცებულება არის საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან სხვა ობიექტი, რომელიც წარმოშობით, აღმოჩენის ადგილითა და დროით, ნიშან-თვისებებითა და მასზე დარჩენილი კვალით, დაკავშირებულია სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივ გარემოებასთან და შეიძლება დანაშაულის აღმოჩენის, დამნაშავის დადგენის ან ბრალდების უარყოფის თუ დადასტურების საშუალება იყოს“.

ნივთიერი მტკიცებულება, როგორც წესი, მატერიალური სამყაროს ნებისმიერი ობიექტია, რომლისთვისაც დამახასიათებელია მტკიცებულებითი ინფორმაციის ნიშან-თვისებები და რომელიც მოპოვებული და დართულია სისხლის სამართლის საქმეზე საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად. ნივთიერი მტკიცებულებებია, მაგალითად: ფეხის კვალი, თითის ანაბეჭდი, სიგარეტის ნამწვი, ადამიანის სისხლის კვალი, დოკუმენტები, სხვა და სხვა ნივთიერებები, ვიდეო და აუდიო ჩანაწერები და სხვა.

გარდა ამისა, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ადგენს, რომ შედარებითი კვლევის ნიმუში, შენაცვლებადი ნივთიერი მტკიცებულებაა. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 77-ე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, საქმის არსებითი განხილვის დროს მხოლოდ ის მტკიცებულებაა დასაშვები, რომლის ავთენტიკურობაც დასტურდება.

ამასთანავე, ნივთიერი მტკიცებულება უნდა დათვალიერდეს და დაილუქოს. დათვალიერების დროს უნდა გამოვლინდეს და აღიწეროს ობიექტის ინდივიდუალური და გვარეობითი ნიშნები²⁹. ნივთიერი მტკიცებულებები მჭიდროდ

²⁹ ქ. ჩომახაშვილი და სხვები, მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2016, გვ. 23.

არის დაკავშირებული სისხლის სამართლის საქმესთან, რადგან მათზე აღბეჭდილია მტკიცებულებითი კვალი.

ისინი წარმოადგენენ:

1. დანაშაულის ჩადენის იარაღსა და საშუალებას;
2. დანაშაულის ჩადენის საგანს;
3. შეინარჩუნეს დანაშაულის სხვა და სხვა კვალი;
4. წარმოიქმნენ დანაშაულის ჩადენის შედეგად;
5. წარმოადგენენ დამნაშავე პირის იდენტიფიცირების და მისი აღმოჩენის, ბრალდების დადასტურების ან უარყოფის საშუალებას³⁰.

ნივთიერი მტკიცებულებების წარმომავლობის შესახებ ინფორმაცია მოიპოვება სისხლის სამართლის საქმეში. სწორედ ამ ინფორმაციის მეშვეობით დგინდება, თუ რა კავშირი აქვს ამა თუ იმ მტკიცებულებას მოცემულ სისხლის სამართლის საქმესთან. მაგალითად, თუ სისხლის სამართლის საქმეში, მთავარი ნივთიერი მტკიცებულება არის სისხლიანი იარაღი, რომელზეც დატოვებულია დამნაშავეს თითის ანაბეჭდები და უცნობია აღნიშნული იარაღის წარმომავლობა ანუ სად და ვის მიერ იქნა აღმოჩენილი, დაცვის მხარეს შეუძლია ამტკიცოს, რომ აღნიშნული დანა არ იყო გამოყენებული მკვლელობის ჩადენის დროს.

მართალია, იარაღზე დატოვებულია ბრალდებულის თითის ანაბეჭდი, მაგრამ ძნელია იმის დადგენა, თუ როდის მოხვდა ეს კვალი ცივ იარაღზე. საგამომიებო ოქმში ასევე აისახება ნივთიერი მტკიცებულების წარმოშობის ყველა მნიშვნელოვანი მონაცემი, როგორებიცაა: ადგილი, დრო, პირობები და მტკიცებულების

³⁰ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, ავტ. კოლექტივი, თბ., 2015, გვ. 26.

დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები. თავდაპირველად ხდება აღმოჩენილი ნივთის დათვალიერება და იმის დადგენა, აქვს თუ არა მას კავშირი მომხდარ ფაქტთან. კავშირის დადგენის შემდეგ, დათვალიერების შედეგები აისახება დათვალიერების ოქმში და აღნიშნული ნივთიერი მტკიცებულება დაერთვება საქმეს. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ნივთის დათვალიერება შეიძლება მოხდეს საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შემდეგაც.

3.5.1 დანაშაულის იარაღი

სისხლის სამართლის პროცესში განუზომლად დიდი მტკიცებულებითი მნიშვნელობა ენიჭება საგნის, როგორც დანაშაულის იარაღის განსაზღვრას. ზოგიერთ ნორმატიულ აქტში ასეთად მიჩნეულია ცეცხლსასროლი იარაღი, დანა და სხვა, ასევე ყველა ის საგანი, რომელიც სპეციალურად იყო მომზადებული, მომარჯვებული სხეულის დაზიანების მისაყენებლად, ასევე ავტომობილი ან სხვა სატრანსპორტო საშუალება, რომელიც ეკუთვნოდა პირს, ვისი პასუხისგებაში მიცემაც მოხდა ქურდობის, ყაჩაღობის თუ სხვა დანაშაულებისთვის და რომლებიც განხორციელდა აღნიშნული საშუალებების გამოყენებით. ასევე ნავი და სხვა მცურავი საშუალება, რომელთა მეშვეობითაც განხორციელდა ან გაადვილდა დანაშაულებრივი ქმედება და ა.შ.³¹

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ზოგიერთი მკვლევარი, დანაშაულის იარაღად მიიჩნევს მხოლოდ ტექნიკურ მოწყობილობას. ხოლო ზოგიერთი, ტექნიკური მოწყობილობის გარდა, იარაღს მიაკუთვნებს ბუნებრივ დაუმუშავებელ მასალას, საწვავ ნაერთებს, ქიმიურ რეაქტივებს და სხვა.

იურიდიულ ლიტერატურაში ხშირად ვხვდებით ტერმინს, დანაშაულის ჩადენის საშუალება. ეს არის იარაღი, ანუ საგანი ან მოწყობილობათა ერთობლიობა,

³¹ ს. ჭელიძე, ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოყენების პრობლემების მკვლევლობის საქმეთა გამოძიების პროცესში, საკანდიდატო დისერტაცია, თსუ, 2005, გვ. 42-43.

რაიმე საქმიანობის განსახორციელებლად. ხოლო იარაღი თავისთავად წარმოადგენს ტექნიკურ მოწყობილობას, რომლის დახმარებითაც სრულდება რაიმე სამუშაო ან მოქმედება.

დანაშაულის იარაღი შეიძლება იყოს მატერიალური სამყაროს, როგორც ტექნიკურად დამზადებული, დამუშავებული, ასევე ბუნებრივი, დაუმუშავებელი მასალა, რომელიც ადამიანის მიერ განზრახ ან გაუფრთხილებლობით მიმართული იქნა დანაშაულის მოსამზადებლად, ჩასადენად ან დასაფარად.

კრიმინალისტიკურ იურიდიულ ლიტერატურაში უფრო მეტად გავრცელებულია ცეცხლსასროლი იარაღების დაყოფა დამზადების წესის, დანიშნულების, ავტომატურობის, ვაზნათა რაოდენობის, ლულათა რაოდენობის, ყალიბისა და ლულის სიგრძის მიხედვით.

აქედან: 1. დამზადების წესის მიხედვით ერთმანეთისგან განასხვავებენ ქარხნულს და კუსტარულს;

2. დანიშნულების მიხედვით საბრძოლოს, სანადიროს და სპორტულს;

3. ავტომატურობის მიხედვით არაავტომატურს, ავტომატურ და თვითდენადს;

4. ვაზნათა რაოდენობის მიხედვით ერთვაზნიანს, ორვაზნიანს და მრავალვაზნიანს;

5. ლულათა რაოდენობის მიხედვით ერთ, ორ და მრავალლულიანს;

6. ყალიბის მიხედვით მცირე, საშუალო და მსხვილ კალიბრიანს;

7. ლულის სიგრძის და ლულის შინაგანი აგებულების მიხედვით გრძელს, მოკლეს, საშუალოს, ხრახნიანს, ნაწილობრივ ხრახნიანს და გლუვგლულიანს³².

ფეთქებადი იარაღი დამზადების მიხედვით შეიძლება იყოს ქარხნული, კუსტარული. ხოლო დანიშნულების მიხედვით სასწავლო და საბრძოლო³³. კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში აფეთქებად მიჩნეულია შეზღუდულ მოცულობაში არსებული დიდი რაოდენობით ენერგიის სწრაფი გათავისუფლება ან მექანიკური საქმიანობის სწრაფი გამოვლენა, გამოწვეული შეკუმშული გაზის ან ორთქლის უეცარი გაფართოვებით.

აფეთქების მიზეზად ითვლება სისტემის ფიზიკური მდგომარეობის უეცარი შეცვლა, სწრაფი ეგზოთერმული, ქიმიური, ატომური ან თერმოატომური რეაქცია, ელექტრომაგნიტური ენერგიის გამონთავისუფლება და ა.შ. ამის შესაბამისად, განასხვავებენ ფიზიკურ, ქიმიურ, ატომურ, ელექტრომაგნიტურ და ზოგიერთი სხვა სახის აფეთქებას³⁴.

აღსანიშნავია, რომ საბჭოთა კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში, ფეთქებადი მოწყობილობებისა და აფეთქების კვალთა საკითხი, დიდი ხნის მანძილზე დახურული იყო. თუმცა უკანასკნელ წლებში, აღნიშნული იარაღით ჩადენილი დანაშაულების ზრდამ, მივიწყებული და აკრძალული თემა უაღრესად აქტუალური გახადა³⁵.

³² ა. ფალიაშვილი, კრიმინალისტიკა, თბ., 2000, გვ. 188; რ. გოგშელიძე, ა. ფალიაშვილი, კრიმინალისტიკა, თბ., 2009, გვ. 123;

³³ ა. ქოჩიაშვილი, პირველადი და გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედებანი, თბ., 2001, გვ. 92;

³⁴ Свенсон А., Вендель О., Раскрытие преступлений. Современные методы расследования уголовных дел. М., 1957, стр. 255;

³⁵ Плескачевский В.М., Оружия в криминалистике – понятие и классификация изд. „Спарк“, М., 2001, с. 283-285.

ფეთქებად ნივთიერებებს მიეკუთვნება ვიწრო წრე ნივთიერებებისა, რომლებიც დამზადებულია სამრეწველო პირობებში და რომლებმაც პრაქტიკული გამოყენება ჰპოვეს ფეთქებადი თვისებების გამო. განსაკუთრებული გავრცელება ჰპოვა ცალკეული დანაშაულების ჩადენისას კუსტარულ პირობებში დამზადებულმა ფეთქებადმა ნივთიერებამ, იარაღმა, რომლის გამოყენების თავისებურებების შესწავლა, განსაკუთრებულ ყურადღებას და დაკვირვებას საჭიროებს. ამან გამოიწვია ტერორისტული აქტების გახშირება მთელ მსოფლიოში.

საგამოძიებო პრაქტიკაში გაიზარდა სამხედრო დანაშაულების იარაღის გამოყენების ფაქტები. ესენია ფეთქებადი მოწყობილობები: MOH-50, MOH-100 და სხვა. ასევე გვხვდება მათგან განსხვავებული ვაზნები თუ მოწყობილობები, სამშენებლო-სამონტაჟო, ფუჭი, გამანათებელი აირის მყუჟავი მოქმედების, საქონლის დასახოცი, სასწავლო-სავარჯიშო, საცდელი ვაზნები და სხვა³⁶.

კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში ცივ იარაღად მიჩნეულია ისეთი იარაღი, რომლის დანიშნულებაც ადამიანის კუნთების ძალის დახმარებით მიზნის დაზიანება ობიექტთან უშუალო კონტაქტით. ესენია:

1. მჭრელპირიანი იარაღი - დაშნა, ხმალი, ნაციონალური, სანადირო, საბრძოლო დანა და ა.შ.;
2. სხვა მჭრელი, მჩეხავი, მჩხვლეტავი ან ერთობლივი მოქმედების საბრძოლო ნაჯახი და ა.შ.;
3. დამრტყმელ -გამაპობელი მოქმედების იარაღი³⁷.

³⁶ ა. ფალიაშვილი, კრიმინალისტიკა, თბ., 2000, გვ. 215;

³⁷ ს. ჭელიძე, ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოყენების პრობლემების მკვლევლობის საქმეთა გამოძიების პროცესში, საკანდიდატო დისერტაცია, თსუ, 2005, გვ. 48.

დამრტყმელ-გამანადგურებელი ნაწილის მოწყობილობების მიხედვით განასხვავებენ მჭრელპირიან, არამჭრელპირიან და კომბინირებულ იარაღებს. ცივი იარაღი შეიძლება მასკირებული იქნას ხელჯოხით, ავტოკალმის, საათის თუ სხვა საგნების ქვეშ.

დამზადების წესის მიხედვით განასხვავებენ:

ა) ქარხნული - რომელიც კონსტრუქციით შეესაბამება ტექნიკურ პირობებს, სტანდარტებს და გააჩნია სამარკო გამოსახულება;

ბ) კუსტარულ - რომელიც მზადდება იარაღის ოსტატების მიერ გარკვეული სტანდარტებით, ნიმუშებით და ა.შ.;

გ) თვითნაკეთ იარაღებს - რომლებიც დამზადებულია პირთა მიერ, ვისაც სპეციალური პროფესიული ცოდნა არ გააჩნია.

3.5.2 დანაშაულებრივი ქმედების საგანი ან მასზე დარჩენილი დანაშაულის კვალი

დანაშაულის შემთხვევის გახსნა და მათი გაუხსნელობის მინიმუმამდე დაყვანა შესაძლებელია, თუ ოპერატიულად, შესაბამისი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით შევძლებთ დანაშაულის გახსნის ხელისშემშლელი სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორების აღმოფხვრას.

კრიმინალისტიკური ტექნიკა წარმოადგენს კრიმინალისტიკის დამოუკიდებელ დარგს, რომელსაც თანამედროვე პირობებში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება დანაშაულის გახსნისა და გამოძიების საქმეში. ტრასოლოგია, ეს არის სპეციალური იურიდიული მეცნიერება, რომელიც საპროცესო კანონმდებლობის სრულ შესაბამისობაში სწავლობს კვალთა და სხვა მტკიცებულებათა ეფექტური აღმოჩენის, ფიქსირების, გამოკვლევისა და გამოყენების

კანონზომიერებას. ასევე იმ ტაქტიკურ ხერხებსა და ცალკეული დანაშაულის გამოძიების მეთოდებს, რომელიც საჭიროა გამოძიების წარმართვისთვის.

„ტრასოლოგია“ ფრანგული სიტყვაა და ნიშნავს მოძღვრებას კვალთა შესახებ. (trace –კვალი, logos - მოძღვრება).³⁸ 1929 წლის ბოლოსთვის გერმანიაში შედარებით საგრძნობი მიღწევები იგრძნობოდა მედიცინის განვითარების დარგში, რომლის ყველაზე გამორჩეული წარმომადგენელი იყო რიჰარდ კოკელი.

მას დიდმა ცოდნამ და გამოცდილებამ საშუალება მისცა გადაეღა სასამართლო მედიცინის საზღვრები. სასამართლო მედიცინის ახალმა ტექნიკამ მოიწვია ცეცხლსასროლი იარაღის გამოძიებათა სფერო, მტვრისა და ბიოლოგიური ანალიზების კვალი, დაწყებული ქსოვილების ძაფებიდან, დამთავრებული ხელწერის შედარებით.³⁹

ტრასოლოგია კრიმინალისტიკური ტექნიკის დარგია, რომელიც შეიმუშავებს სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებსა და მეთოდებს კვალთა აღმოჩენის, ფიქსირებისა და გამოკვლევისთვის იმ მიზნით, რომ დადგენილ იქნეს დანაშაულთან და მის ჩამდენ პირთან დაკავშირებული ფაქტები, ასევე კვალის წარმოშობის მექანიზმი.⁴⁰

ტრასოლოგიური გამოკვლევა ეფუძნება იმას, რომ ყოველი ცოცხალი არსება, ნივთი, საგანი, სამყაროში ინდივიდუალურია და ამავე დროს განსხვავებული სხვა საგნისგან. სერიული წესით დამზადებული საგნებიც კი, მათი მსგავსების მიუხედავად ინდივიდუალურია, მაგრამ მართო ის ფაქტი, რომ სამყაროში

³⁸ რ. გოგშელიძე, ა. ფალიაშვილი, კრიმინალისტიკა, თბ., 2009, გვ. 144;

³⁹ ი. ტორვალდი, კრიმინალისტიკის ასი წელი, თბ., 1978, გვ. 236;

⁴⁰ შ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა (ზოგადი ნაწილი), თბ., 2013, გვ. 15.

ყველაფერი ინდივიდუალურია, საკმარისი არ არის ტრასოლოგიური გამოკვლევისთვის.

ამავე დროს, აუცილებელია, რომ კვალის წარმომქმნელი ობიექტის ნიშან-თვისებები გადავიდეს სხვა ობიექტზე ანუ კვალის მიმღებ ობიექტზე და რეალური მატერიალური ასახვა ჰპოვოს. თუ კვალი არ აისახება, მისი გამოკვლევა შეუძლებელია. ყოველი კვალი და საგნის ნიშან-თვისება, რომელიც აისახება გამოსაკვლევ ობიექტში, შედარებით უცვლელი უნდა იყოს, ე.ი. გარკვეული დროის მონაკვეთში თვისობრივად არ უნდა იცვლებოდეს.

ტრასოლოგიური გამოკვლევის დროს უამრავი სახის კვალთან გვაქვს საქმე, ამიტომ საჭიროა მათი სისტემაში მოყვანა და კლასიფიკაცია გარკვეული ნიშნის საფუძველზე, რაც აადვილებს მათ ფიქსირებასა და გამოკვლევას. ამავე დროს საჭიროა და აუცილებელიც, რომ კვალი იყოს საკმარისი და ვარგისი გამოკვლევისთვის. თუ კვალთა გამოკვლევა შეუძლებელია არსებული მეთოდის გამოყენების საფუძველზე მისი სიმცირისა თუ უვარგისობის გამო, ექსპერტმა უნდა მისცეს დასკვნა მის წიანშე დაყენებული საკითხის გადაწყვეტის შეუძლებლობის შესახებ.

კრიმინალისტიკაში კვალი ფართო და ვიწრო გაგებით გვხვდება. ფართო გაგებით მას მიეკუთვნება ყველა სახის ცვლილება, რომელსაც ადგილი ჰქონდა დანაშაულის მომზადების, ჩადენისა და დაფარვის პროცესში. მაგალითად ისეთი ცვლილებები, რომელიც გამოწვეული იყო პირის მოქმედებით, საგნების გადაადგილებით, ამოღებით, სახეცვლილებით, დაზიანებით, ობიექტის ურთიერთმოქმედების დროს ზედაპირის შეცვლით, მიკრო ნაწილაკების გადასვლით

ერთი ობიექტიდან მეორეზე, საგანთა და კვალთა ყოველგვარი სხვა სახეცვლილება მექანიკური, სითბური თუ ქიმიური ზემოქმედების შედეგად.⁴¹

ვიწრო გაგებით კვალს მიეკუთვნება ერთი ობიექტის მატერიალურ-ფიქსირებულ ნიშან-თვისებათა ასახვა მეორე ობიექტზე. აქ იგულისხმება, მაგალითად ხელის კვალი, ფეხის კვალი, სატრანსპორტო საშუალებათა კვალი, გატეხვის იარაღი და ხელსაწყოების კვალი და ა.შ. ტრასოლოგია კვალთა გამოკვლევას ძირითადად ვიწრო გაგებით შეისწავლის.

ობიექტის ტრასოლოგიური გამოკვლევის შედეგად წყდება ისეთი საკითხები, რომელთაც მნიშვნელობა აქვთ დანაშაულის გახსნისა და ჭეშმარიტების დადგენის პროცესში. ტრასოლოგიური გამოკვლევის შედეგად გადასაწყვეტი საკითხები შეიძლება დაიყოს ჯგუფებად.

პირველ ჯგუფს განეკუთვნება ისეთი საკითხები, როდესაც ტრასოლოგიური გამოკვლევის შედეგად ხდება კონკრეტული ობიექტის დადგენა - ინდივიდუალური იდენტიფიკაცია. მაგალითად, ფეხის კვალი დატოვებულია კონკრეტული პირის მიერ, სატრანსპორტო საშუალებათა კვალი დატოვებულია კონკრეტული საბურავით და ა.შ.

მეორე ჯგუფია, როდესაც ტრასოლოგიური გამოკვლევის შედეგად ხდება ჯგუფური კუთვნილების განსაზღვრა. მაგალითად, ფეხის კვალი დატოვებულია კონკრეტული ზომის ფეხსაცმლით, თითის ანაბეჭდში ასახულია ხვეულის ქარგა. მესამე ჯგუფში შედის პიროვნებისთვის დამახასიათებელი ნიშნები. მაგალითად: ფეხის კვალთა მიხედვით სიარულის თავისებურება, სიარულის მიმართულება, ნაბიჯის სიგრძე და ა.შ.

⁴¹ შ. ფაფიაშვილი, დაქტილოსკოპია და მისი როლი დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში, თბ., 1999, გვ. 144.

მეოთხე ჯგუფს განეკუთვნება ისეთები, რომლებიც განსაზღვრავს კვალის წარმოშობის მექანიზმს. მაგალითად: სითბური კვალი, მექანიკური კვალი, კვალი აღმოცენებული შეხებით, გადაგდებით, ხახუნით, გაბურღვით და ა.შ.

მეხუთე ჯგუფს განეკუთვნება ისეთი კვლები, რომლებიც ადგენენ ან ხსნიან შემთხვევის ადგილის ცალკეულ გარემოებას. მაგალითად: პირთა რაოდენობას დანაშაულის ჩადენის დროს, შენობაში შეღწევის ხერხს, კვალის დატოვების დაახლოვებით დროს, საკეტების გაღების ხერხს (გარედან თუ შიგნიდან) და სხვა.⁴²

კვალთა ტრასოლოგიური გამოკვლევა შესაძლებელი ხდება მეცნიერული, პრინციპული სახის დებულებებით, რომელთა გათვალისწინება საჭიროა ყველა შემთხვევაში. მათ მიეკუთვნება კვალთა ინდივიდუალობა, საგნის ნიშან-თვისებად ასახვის უნარი, კვალთა ნიშან-თვისებათა შედარებითი უცვლელობა, კვალთა კლასიფიკაციის შესაძლებლობა.

კვალთა კლასიფიკაციას ტრასოლოგიაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. მიღებულია კვალთა კლასიფიკაცია გარკვეული ნიშნების მიხედვით. ასეთ დაყოფას საფუძვლად უდევს ორი ზოგადი ნიშანი: კვალის წარმოქმნის სახე და მისი მექანიზმი. კვალის წარმოქმნის სახის მიხედვით უნდა განვსაზღვროთ კვალის წარმომქმნელი და მიმღები ობიექტი.

ნივთიერ გარემოში შესული ცვლილებების ხასიათის მიხედვით არსებობს:

1. კვლები-საგნები;
2. კვლები-ნივთიერებები;
3. კვლები-გამოსახულებები.

⁴² რ. გოგშელიძე, ა. ფალიაშვილი, კრიმინალისტიკა, თბ., 2009, გვ. 145.

კვალი-საგანი - ეს არის მყარი ფორმის ობიექტი, რომელიც შეიცავს ინფორმაციას მისი წარმოშობის მექანიზმზე, საშუალებებზე. კვალი-ნივთიერება, ეს არის სითხისმაგვარი, ფხვიერი სუბსტანცია ან მათი კვალი, რომელთა წარმოშობა მიზეზობრივ კავშირშია დანაშაულის მომზადებასთან, ჩადენასთან ან დაფარვასთან. მას მიეკუთვნება ბიოლოგიური წარმოშობის სისხლი, სპერმა, ოფლი, ნერწყვი, ქიმიური რეაქტივების და სხვა კვლები. კვალი-გამოსახულება წარმოიშობა ორი ობიექტის ურთიერთმოქმედების შედეგად. ის, რომელიც იღებს კვალს, ეწოდება კვალის მიმღები, ხოლო რომელიც მას ტოვებს კვალის წარმომქმნელი.

რაც შეეხება კვალთა კლასიფიკაციას მათი წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით, ტრასოლოგიაში მიღებულია შემდეგი დაყოფა: კვალის მიმღები ობიექტის ზედაპირის დეფორმაციის, კვალის წარმომქმნელი ობიექტის მოძრაობის, საკონტაქტო ზედაპირის ცვალებადობისა და კვალის მიმღებ ობიექტზე ზემოქმედების სახის მიხედვით. კვალის მიმღები ობიექტის ზედაპირის დეფორმაციის მიხედვით შეიძლება იყოს მოცულობითი (ჩაღრმავებული და ზედაპირული კვალი).⁴³

მოცულობითი კვალია, როდესაც იკვეთება კვალის მიმღები ობიექტის საკონტაქტო ზედაპირი. მოცულობითი კვალი წარმოიქმნება იმ ძალის შედეგად, რაც განიცადა კვალის მიმღებმა ობიექტმა. მოცულობითი კვალის წარმოქმნისთვის აუცილებელია, რომ კვალის მიმღებ ობიექტს ჰქონდეს უფრო რბილი ზედაპირი, ვიდრე კვალის წარმომქმნელ ობიექტს. მოცულობით კვალს მიეკუთვნება, მაგალითად: ადამიანის ფეხის ჩაღრმავებული კვალი მიწის ზედაპირზე, ადამიანის თითის ანაბეჭდის ჩაღრმავებული კვალი კარაქზე და ა.შ.

ზედაპირულია კვალი, როდესაც კვალის მიმღები ობიექტის საკონტაქტო ზედაპირი არსებითად არ იცვლება და მასზე აღიბეჭდება კვალი. ზედაპირული

⁴³ შ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა (ზოგადი ნაწილი), თბ., 2013, გვ. 159.

კვალი თავისთავად იყოფა ორ ქვესახედ: დაშრევებული და აშრევებული კვალი. ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც კვალის მიმღებ ობიექტზე აღიბეჭდება კვალი, ტრასოლოგიაში იწოდება, როგორც დაშრევებული კვალი. მაგალითად, ადამიანის თითის კვალი დატოვებული მინაზე ან სხვა გლუვ ზედაპირზე. ამ შემთხვევაში კვალი დაშრევებულია იმიტომ, რომ ადამიანის თითის ბალიშზე არსებული ნასვრეტებიდან ანუ ფორებიდან გამოიყოფა ოფლი და მარილები, რაც გადადის მიმღებ ობიექტზე და წარმოიქმნება დაშრევებული კვალი.

კვალის წარმომქმნელი ობიექტის მოძრაობის მიხედვით, ტრასოლოგიაში განასხვავებენ სტატიკურ და დინამიკურ კვალს. სტატიკურია კვალი, როდესაც კვალის წარმომქმნელი ობიექტი, როგორც წესი, უძრავ მდგომარეობაში ტოვებს ანაბეჭდს კვალის მიმღებ ობიექტზე. ამ შემთხვევაში კვალის მიმღებ ობიექტზე გარკვევით არის ასახული კვალის წარმომქმნელი ობიექტის ზომა, მისი ნიშან-თვისებები და ინდივიდუალური ნიშნებიც კი.

ამ სახის კვლებს მიეკუთვნება, მაგალითად: დარტყმის, დაწოლის ზემოქმედების დროს ან დაცემისას წარმოქმნილი კვალი, თითის ანაბეჭდი, ფეხის კვალი ან სატრანსპორტო საშუალების საბურავის კვალი და ა.შ. მიუხედავად იმისა, რომ კვალის წარმომქმნელი ობიექტი ზოგჯერ მოძრაობს კიდევ, მაინც დროის უმცირეს მონაკვეთში, იგი უძრავად შეეხება კვალის მიმღებ ობიექტს და ტოვებს ანაბეჭდს, ანუ სტატიკურ კვალს.

დინამიკურია კვალი, როდესაც კვალის წარმომქმნელი ობიექტი მოძრაობის დროს ტოვებს კვალს. ამ სახის კვალის წარმოქმნის დროს შეიძლება მოძრაობდეს ორივე ობიექტი, როგორც კვალის წარმომქმნელი, ისე კვალის მიმღებიც. მაგალითად: ხახუნის შედეგად დარჩენილი დინამიკური კვალი.

დინამიკურ კვალს მიეკუთვნება, მაგალითად: თხილამურებით სრიალის დროს წარმოქმნილი თხილამურების კვალი, სატრანსპორტო საშუალების საბურავის

კვალი, რომელიც დატოვებულია დამუხრუჭების მომენტში, ტყვიაზე დატოვებული კვალი ცეცხლსასროლი იარაღით გასროლის დროს და ა.შ. დინამიკური კვალი, როგორც წესი ხაზობრივი კვალია, რომლის მოცულობა, სიღრმე და სიმაღლე სხვა და სხვაა. დინამიკურ კვალს ტოვებს ის დეფექტები, რაც გააჩნიაკვალის წარმომქმნელ ობიექტს.

იმის გამო, რომ დინამიკურ კვალში აისახება, როგორც წესი ზოგადი და არა ინდივიდუალური და კერძო ნიშნები, ტრასოლოგიური გამოკვლევის პროცესში სტატიკური კვალისგან განსხვავებით, მას ყოველთვის არ აქვს დიდი იდენტიფიკაციური მნიშვნელობა. ტრასოლოგიური გამოკვლევის დროს დინამიკურ კვალთან, შედარებით იშვიათად გვაქვს საქმე, მაგრამ მისი გამოყენება იდენტიფიკაციურების მიზნებისთვის გამორიცხული არ არის, რადგან საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ კვალის წარმომქმნელი ობიექტის ზომასა და ფორმაზე, ზოგ შემთხვევაში კი მის ინდივიდუალურ ნიშნებზეც.

საკონტაქტო ზედაპირის ცვალებადობის მიხედვით ტრასოლოგიაში განასხვავებენ ლოკალურ და პერიფერიულ კვალს. ლოკალურია კვალი, როდესაც იცვლება საკონტაქტო ზედაპირი, ესეიგი კვალის მიმღები ობიექტის ის ადგილი, რომელზეც ზემოქმედება მოახდინა კვალის წარმომქმნელმა ობიექტმა. ტრასოლოგიური გამოკვლევის დროს, ყველაზე ხშირად საქმე გვაქვს ლოკალურ კვლებთან, როგორებიცაა ფეხის კვალი, სატრანსპორტო საშუალებათა კვალი და ა.შ. პერიფერიულია კვალი, როდესაც იცვლება კვალის მიმღები ობიექტის არა საკონტაქტო ზედაპირი, არამედ პერიფერია.

მაგალითად, თოვლის მოსვლის ან წვიმის შემთხვევაში იცვლება არა ის ადგილი, სადაც მანქანა იდგა, ანუ უშუალოდ საკონტაქტო ზედაპირი, არამედ

პერიფერია. მზის სხივების ზემოქმედების შედეგად იცვლება არა ის ასგილი, სადაც ბოთლი იდგა ქალაქში, არამედ პერიფერია.⁴⁴

კვალის მიმღებ ობიექტზე ზემოქმედების სახის მიხედვით, კვალი შეიძლება იყოს მექანიკური წარმოშობის, სითბური ან ქიმიური ზემოქმედების შედეგად მიღებული. ტრასოლოგიური გამოკვლევის დროს შედარებით ხშირად გვაქვს საქმე ისეთ კვალთან, რომელიც წარმოშობილია მექანიკური ზემოქმედების შედეგად. დაწოლის, დავარდნის, გაბურღვის, გატეხვის კვალი და ა.შ.

სითბურ კვალს მიეკუთვნება ისეთები, რომლებიც წარმოიშვნენ ცხელი საგნების ან მზის სხივების ზემოქმედების შედეგად. ხოლო რაც შეეხება ქიმიური ზემოქმედების შედეგად წარმოქმნილ კვალს, მიეკუთვნება ისეთები, რომლებიც წარმოიშვებიან სხვა და სხვა სახის ქიმიურ ნივთიერებათა ზემოქმედების შედეგად, როგორცაა მაგალითად: დოკუმენტის ტექსტის ქიმიური წესით ამოშლის დროს და ა.შ.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ადამიანის მიერ დატოვებული კვალის გარდა სისხლის ლაქას, თმის ღერს ან თითის ანაბეჭდს, რომლებიც როგორც წესი საკმარის სამხილს წარმოადგენს პოლიციელთათვის დამნაშავეს დასადგენად. ასეთი სახის სამხილები დანაშაულის ადგილას ყოველთვის გვხვდება, რადგან ნებისმიერი დამნაშავესთვის თითქმის შეუძლებელია დანაშაულის ჩადენისას რაიმე სახის კვალი მაინც არ დატოვოს.

მიუხედავად იმისა, რომ მტვრის, სისხლის, საღებავისა და ბოჭკოვანი მასალის ნარჩენები მნიშვნელოვან სამხილს წარმოადგენს, გამომძიებლები ხშირად გამოუვალ სიტუაციაში ხვდებიან, თუ დანაშაული ხალხმრავალ ადგილზეა ჩადენილი.

⁴⁴ შ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა (ზოგადი ნაწილი), თბ., 2013, გვ. 162.

დიდი სიფრთხილვა საჭირო კრიმინალებისა და უდანაშაულო ადამიანების კვალის გასარჩევად. მიუხედავად იმისა, რომ უამრავ ცრუ სამხილს შეუძლია პოლიცია არასწორ კვალზე დააყენოს, სწორ და ხელჩასაჭიდ ერთადერთ სამხილსაც კი დანაშაულის გახსნა შეუძლია.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ტრასოლოგიას დღევანდელ რეალობაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. რომ არა კრიმინალისტიკური ტექნიკის ეს დარგი, ალბათ შეუძლებელი იქნებოდა დანაშაულის გახსნა ან გაუხსნელი დანაშაულების მინიმუმამდე დაყვანა. რომ არა ტრასოლოგია და მისი კვლევის მეთოდები, არ იქნებოდა თითის ანაბეჭდების ძირეული გამოკვლევა და კვლევის შედეგების გამოყენება დანაშაულის გახსნის საქმეში.

არანაირი კრიმინალისტიკური მნიშვნელობა არ ექნებოდა არც ფეხის კვლებს, ვინაიდან ტრასოლოგიის კვლევის მეთოდების გარეშე, ვერ მოხერხდებოდა კვალთა ფიქსირება და გამოკვლევა იდენტიფიკაციისთვის. ზოგჯერ კი დანაშაულის ადგილას, კვალის დატოვების ნაცვლად, დამნაშავემ შესაძლოა გაუცნობიერებლად საიდენტიფიკაციო, ანუ ამოსაცნობი ნივთიერება მის ტანსაცმელზე აიკრას.

ამ ყველაფრის აღმოჩენა და გამოკვლევა კი სწორედ ტრასოლოგიის დანიშნულებაა და სწორედ ამ მომენტში შესაძლოა ვიღაც სადღაც სერიოზულ დანაშაულს სჩადიოდეს. დანაშაულის ადგილზე დატოვებული ნებისმიერი, სულ მცირე სამხილიც კი საკმარისია იმისთვის, რომ სამართალდამცავებმა კანონდამრღვევი დაადგინონ.

3.5.3 დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ფული და ფასეულობა

მკვლელობის საქმეების გამოძიებისას მნიშვნელობა ენიჭება დანაშაულებრივი გზით მოპოვებულ ფულსა და ფასეულობას. ფასეულობაში იგულისხმება ნებისმიერი ქონება, რომელსაც აქვს გარკვეული ღირებულება, მათ შორის ოქროს ნაწარმი. ასევე

ვერცხლის, პლატინის, ბრინჯაოს და სხვა ძვირფასი ლითონის ნაკეთობა ძვირფასი ქვებით ან თვლებით, ფასიანი ქაღალდები, ხელოვნების ნიმუშები, ანტიკვარიატი, სახლი, ავტომანქანა, ავეჯი და ა.შ., რომლებიც შეძენილია დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ფულით ან ქონების რეალიზაციით.⁴⁵

ფული და ფასეულობა, რომლებიც დანაშაულებრივი გზითაა მოპოვებული, არ მიუთითებენ უშუალოდ დანაშაულის ჩადენის საშუალებებზე. მათი არსებობა არ ათავისუფლებს საგამოძიებო ორგანოებს დაამტკიცონ თვით დანაშაულის ფაქტი და მისი კავშირი შემდგომში შეძენილ ფასეულობასთან.

ყოველივე ეს უნდა მოხდეს სხვა საგამოძიებო მოქმედებების საშუალებით. ასეთი ობიექტები ნივთიერი მტკიცებულებები ხდებიან მას შემდეგ, რაც დამტკიცდება დანაშაულებრივი გზით მათი მოპოვების ფაქტი, რაც გამყარებული იქნება სხვა მტკიცებულებებით.⁴⁶

⁴⁵ ს. ჭელიძე, ნივთიერ მტკიცებულებათა არსი და მნიშვნელობა დანაშაულის გახსნის საქმეში, სამართალი, 2001, #5, გვ. 63;

⁴⁶ ს. ჭელიძე, ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოყენების პრობლემების მკვლევლობის საქმეთა გამოძიების პროცესში, საკანდიდატო დისერტაცია, თბ., 2005, გვ. 5.

თავი IV. ნივთიერ მტკიცებულებათა შეკრების საპროცესო საშუალებები

გამოძიების პროცესში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ცალკეულ საგნებს ან მატერიალურ ობიექტებს, რომლებიც სწორედ მტკიცებულებითი ინფორმაციის წყარს წარმოადგენენ. სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივი გარემოებების მტკიცების პროცესი ოთხი ელემენტისგან შედგება, რომლებიც ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული. ესენია:

1. მტკიცებულებათა შეკრება;
2. საპროცესო დამაგრება;
3. შემოწმება;
4. შეფასება.

მტკიცებულებათა შეკრების საკითხთან დაკავშირებით ერთგვაროვანი მოსაზრება არ არსებობს. მტკიცებულებათა შეკრება, ეს არის კომპლექსური ცნება, რომელიც მოიცავს მოქმედებებს, რომლებიც მიმართულია მტკიცებულებათა მოსამებნად, აღმოსაჩენად და ამოსაღებად.⁴⁷

ნივთიერ მტკიცებულებათა შეკრების პირველი ეტაპია მოძებნა, რაც გულისხმობს ინფორმაციის მიღებას მათი ადგილსამყოფელის და ადგილმდებარეობის თაობაზე. ეს შესაძლებელია მოხდეს, როგორც საპროცესო მოქმედების, ასევე ანონიმური ზარის საფუძველზეც. რაც შეეხება აღმოჩენას, იგი წარმოადგენს მტკიცების სუბიექტის მიერ კონკრეტული საგნის, ობიექტის, კვალის უშუალო აღქმას. ხოლო ნივთიერი მტკიცებულებების ამოღება გულისხმობს მტკიცების სუბიექტის მიერ მის მიღებას, ანუ დაუფლებას. ძირითად შემთხვევებში

⁴⁷ ს. ჭელიძე, ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოყენების პრობლემების მკვლევლობის საქმეთა გამოძიების პროცესში, საკანდიდატო დისერტაცია, თბ., 2005, გვ. 82.

იგი თან სდევს აღმოჩენას. მოძებნისგან განსხვავებით, ნივთიერ მტკიცებულებათა ამოღება, მიღება, ყოველთვის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით უნდა განხორციელდეს.

მტკიცებულებათა შეკრების საშუალებები პირობითად შესაძლოა სამ ჯგუფად დაიყოს: 1. საგამოძიებო მოქმედებები; 2. საგნებისა და დოკუმენტების გამოთხოვა; 3. პროცესის მონაწილეთა მიერ მათი წარდგენა.

ნივთიერ მტკიცებულებათა შეკრების ძირითად საშუალებას ამათგან საგამოძიებო მოქმედებები წარმოადგენენ. ესენია: დათვალიერება, ჩხრეკა და ამოღება, საგამოძიებო ექსპერიმენტი და სხვა. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით რეგლამენტირებულია საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების წესები.

საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებისას მხარეებს აქვთ თანაბარი უფლებამოვალეობანი. საგამოძიებო მოქმედებას, დაცვის მხარის დასაბუთებული შუამდგომლობით ან სასამართლოს განჩინებით ატარებს გამომძიებელი, რომელიც არ შეიძლება იყოს ის პირი, რომელიც მოცემულ საქმეზე წარმოადგენს გამომძიებელს. გარდა ამისა, შესაძლებელია საგამოძიებო მოქმედება ჩატარდეს გამომძიებლის დადგენილების საფუძველზე.

საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დანაშაულის კვალისა და ნივთიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციის და ამოღების მეცნიერულ-ტექნიკური საშუალებები. თუ იგი განსაკუთრებულ ცოდნას მოითხოვს, მხარე მას ატარებს ექსპერტის მონაწილეობით. იმისათვის, რომ გავიგოთ, თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება გამოძიებაში საგამოძიებო მოქმედებებს, საჭიროა მათი უფრო ვრცლად განხილვა.

4.1 ჩხრეკა და ამოღება

ნივთიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენისათვის ჩხრეკა და ამოღება უმნიშვნელოვანესი საგამოძიებო მოქმედებებია. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ორ საგამოძიებო მოქმედებას გარკვეული განმასხვავებელი ნიშნები აქვთ, მათი მიზანი და საფუძველი, ჩატარების წესები და სხვა პროცედურული საკითხები, საპროცესო კოდექსის ერთი და იმავე მუხლებშია გათვალისწინებული.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსაზღვრავს ჩხრეკისა და ამოღების ჩატარების მიზნებსა და საფუძველებს. კოდექსის 119-ე მუხლის მიხედვით, დასაბუთებული ვარაუდის არსებობის შემთხვევაში ჩხრეკა და ამოღება ტარდება იმ მიზნით, რომ აღმოჩენილ და ამოღებულ იქნეს სისხლის სამართლის საქმისთვის მნიშვნელოვანი საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტი.

ჩხრეკა და ამოღება წარმოადგენს იძულებითი ხასიათის საგამოძიებო მოქმედებებს. მათი მიზნები და ჩატარების პროცედურები ერთმანეთისგან დიდად არ განსხვავდება. ერთადერთი განმასხვავებელი ნიშანი ის არის, რომ ამოღების დროს საგამოძიებო ორგანომ იცის, თუ სად არის გამოძიებისთვის საჭირო საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტი. ჩხრეკის შემთხვევაში კი ჩვენთვის უცნობია მოსაძებნი ობიექტი, საგანი ან დოკუმენტი. გარდა ამისა, ჩხრეკა ტარდება ძებნილის ან გვამის აღმოსაჩენად.

ჩხრეკა და ამოღება დაკავშირებულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლით გათვალისწინებული მოქალაქეთათვის გარანტირებული პირადი ცხოვრების, მიმოწერის და სხვა პირად უფლებათა დარღვევასთან, რის გამოც გამომძიებელი და პროკურორი ვალდებული არიან, ძალიან ფრთხილად მიუდგნენ ასეთ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარებას. ჩხრეკისა და ამოღების ჩატარებისთვის აუცილებელია გვექონდეს იურიდიული და ფაქტობრივი საფუძველი.

იურიდიული საფუძვლის ცნებაში იგულისხმება ჩხრეკისა და ამოღების ჩატარების აუცილებლობის შესახებ სასამართლოს განჩინება ან გადაუდებელ შემთხვევებში გამომძიებლის დადგენილება, ხოლო ფაქტობრივი საფუძვლის ცნებაში იგულისხმება ის კონკრეტული მონაცემები, რომლებიც მიუთითებენ ამა თუ იმ ადგილზე გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე მატერიალური ფასეულობის, დანაშაულის კვალის, დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ნივთის ან სხვა საგნისა და დოკუმენტის არსებობაზე და არსებობს მონაცემები, რომ ეს პირები მათ ნებაყოფლობით არ გადმოგვცემენ⁴⁸.

გამომძიებელს სასამართლო განჩინების, ხოლო გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში დადგენილების საფუძველზე უფლება აქვს საგნის, დოკუმენტის, ნივთიერების ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტის აღმოსაჩენად და ამოსაღებად შევიდეს სადგომში, საცავში და ნებისმიერ საკუთრებაში. ჩხრეკის და ამოღების დაწყების წინ გამომძიებელი ვალდებულია განჩინება ან დადგენილება გააცნოს იმ პირს, რომელთანაც ტარდება ჩხრეკა ან ამოღება. გამომძიებელი პირს სთავაზობს ნებაყოფლობით გადასცეს გამოძიებისთვის საინტერესო საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება და ნებისმიერი ინფორმაციის შემცველი ობიექტი.

იმ შემთხვევაში, თუ კონკრეტული პირი ნებაყოფლობით გადასცემს ნივთს, ეს ფაქტი ფიქსირდება საგამომძიებო ოქმში, ხოლო თუ პირი უარს აცხადებს ნებაყოფლობით გადაცემაზე, ამოღება ხდება იძულებით. ჩხრეკის პროცესში აუცილებელია ამოღებულ იქნეს ყველა მამხილებელი საგანი თუ ინფორმაცია, რომლებიც მიუთითებენ პირის მიერ დანაშაულის ჩადენაზე.

ჩხრეკის წარმოებისას მიზანშეწონილია საგამომძიებო მოქმედებაში მონაწილეობა მიიღონ, როგორც კრიმინალისტებმა, ისე სხვა და სხვა დარგის სპეციალისტებმა, რომლებიც შემდგომში დაეხმარებიან გამომძიებელს

⁴⁸ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, ავტ. კოლექტივი, თბ., 2015, გვ. 364.

მტკიცებულებების აღმოჩენაში, ფიქსაციასა და დამაგრებაში. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, დასაშვებია ჩხრევის ან ამოღების ადგილზე მყოფი პირის პირადი ჩხრევა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან დამალა აღნიშნული საგანი. ეს არის შემთხვევა, როდესაც პირადი ჩხრევა ტარდება სასამართლო განჩინების და გამომძიებლის დადგენილების გარეშე. ჩხრევის და ამოღების კანონიერებას ამოწმებს მხოლოდ სასამართლო.

4.2 დათვალიერება

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში (მუხ. 125) საუბარია ისეთ საგამომიებო მოქმედებაზე, როგორცაა დათვალიერება. აღნიშნული წარმოადგენს დამოუკიდებელ მოქმედებას, რომლის მიზანია დანაშაულის კვალის და ნივთიერი მტკიცებულებების აღმოჩენა ან მნიშვნელოვანი სხვა გარემოებების გარკვევა.

დათვალიერება მოიცავს შემთხვევის ადგილის, საცავის, სადგომის, სათავსოს, გვამის, საგნის, დოკუმენტის ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტების დათვალიერებას. თუ დათვალიერება ეხება კერძო საკუთრებას, აუცილებელია სასამართლო განჩინება, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ მხარე დათვალიერებას გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში ატარებს ან მესაკუთრე წერილობით გამოხატავს თანხმობას.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს საგამომიებო მოქმედებას წარმოადგენს, რომელიც შემდგომში განსაზღვრავს დანაშაულის გახსნის წარმატებას და კონკრეტული პირის ბრალეულობის დადგენას.⁴⁹

⁴⁹ საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, ჯ. გახოვიძე, მ. მამნიაშვილი, ი. გაბისონია, თბ., 2013, გვ. 64.

შემთხვევის ადგილად მიიჩნევა ადგილი, ტერიტორია, სადაც მოხდა დანაშაული ან აღმოჩენილია მისი კვალი. ეს შეიძლება იყოს საცხოვრებელი ფართი, სამსახურებრივი სადგომი ან სხვა დახურული თუ ღია ტერიტორია. დათვალიერების წარმოების უფლება აქვს გამომძიებელს და პროკურორს, რომლებმაც შეიძლება დამატებით მოიწვიონ ექსპერტი, დამცველი, დაზარალებული და სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილე.⁵⁰

ზემოაღნიშნულ შემთხვევაში, ერთ-ერთ განმსაზღვრელ ფაქტორს სწორედ საგამომიებო მოქმედების დროულად და სრულყოფილად ჩატარება წარმოადგენს. დათვალიერების ხარისხიანად ჩატარება ხელს უწყობს უტყუარ მტკიცებულებათა მოპოვებას, რომელიც შესაძლოა გამოძიების სწორად წარმართვის წინაპირობა გახდეს. გასათვალისწინებელია, რომ დროთა განმავლობაში ადგილზე არსებული მტკიცებულებები შესაძლოა დაზიანდეს ან სრულად გაქრეს, რომლის გამოსწორება ხშირად შეუძლებელია.⁵¹

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საგამომიებო მოქმედებად ასევე მიიჩნევა გვამის და ზოგადად დოკუმენტების დათვალიერება. პირველის შემთხვევაში, გვამის გარეგნულ დათვალიერებას ახდენს მხარე და სასამართლო-სამედიცინო დარგის ექსპერტი. რაც შეეხება დოკუმენტის დათვალიერებას, აქ იგულისხმება სხვა და სხვა სახის დოკუმენტი, რომელიც დანაშაულის ჩადენის ადგილზე იქნება აღმოჩენილი. აღნიშნულ დოკუმენტებს შეიძლება წარმოადგენდეს საბანკო ამონაწერები, მინდობილობები, ხელშეკრულებები, რომელთა დათვალიერების ძირითად მიზანს მათი ავთენტურობის დადგენა, არსებულ საქმესთან კავშირი, დანაშაულის კვალის გამოვლენა წარმოადგენს.

⁵⁰ ზ. მეიშვილი, ო. ჯორბენაძე, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარები, თბ., 2007, გვ. 605;

⁵¹ საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, ჯ. გახოკიძე, მ. მამნიაშვილი, ი. გაბისონია, თბ., 2013, გვ. 66.

აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედეგად აღმოჩენილი საგანი, დოკუმენტი თუ სხვა ნივთი შენახულ იქნას პირველად მდგომარეობაში და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული პროცედურების მიხედვით. გასათვალისწინებელია, რომ აღნიშნული მასალები, საქმის გამოძიების სწორად წარმართვის ერთ-ერთ წინაპირობას წარმოადგენს.

4.3 საგამოძიებო ექსპერიმენტი

დანაშაულის გახსნისა და მასზე ჭეშმარიტების დადგენის საქმეში, სხვა საგამოძიებო მოქმედებებთან ერთად გარკვეული ადგილი უკავია საგამოძიებო ექსპერიმენტს. იგი საშუალებას გვაძლევს გამოსაძიებელ საქმეზე დავადგინოთ სხვა და სხვა გარემოებები, რათა სწორად ავხსნათ დანაშაულის ჩადენის მექანიზმი. საგამოძიებო ექსპერიმენტის მომზადებისა და ჩატარების წესები რეგლამენტირებულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით.⁵²

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში არსებობს აზრთა სხვა და სხვაობა საგამოძიებო ექსპერიმენტის ცნებისა და მიზნის შესახებ. დავა დღესაც გრძელდება. კრიმინალისტთა და პროცესუალისტთა უმრავლესობა საგამოძიებო ექსპერიმენტში ხედავს საქმეზე მიღებული მონაცემების შემოწმებასა და დაზუსტების მიზნით შემთხვევის გარემოებისა და ვითარების აღდგენას.⁵³

„ექსპერიმენტი“ ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს ცდას. საგამოძიებო ექსპერიმენტი ტარდება იმისთვის, რომ შემოწმდეს:

1. მიღებული ინფორმაცია;
2. გამოძიების პროცესში წარმოშობილი ვერსიები.

⁵² საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2009, მუხ. 129, 130;

⁵³ ⁵⁵ შ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა (ზოგადი ნაწილი), თბ., 2013, გვ. 489.

საგამოძიებო ექსპერიმენტში მონაწილეობის მისაღებად შეიძლება მოწვეულ იქნას ექსპერტი და ასევე სხვა პირები. საგამოძიებო ექსპერიმენტის მიზანს წარმოადგენს არამხოლოდ ინფორმაციის მიღება და მტკიცებულებების შემოწმება, არამედ ახალი მტკიცებულებების მიღებაც. თუ საგამოძიებო ექსპერიმენტი ტარდება გამოსაკვლევი გარემოების აღდგენისთვის, ის უნდა შეესაბამებოდეს შესამოწმებელ ინფორმაციას. უმნიშვნელოვანესია, რომ საგამოძიებო ექსპერიმენტი მაქსიმალურად იყოს მიახლოებული იმ ვითარებასთან, რომელშიც ხდებოდა აღსადგენი შემთხვევა. მაგალითად, ამინდი, განათება, ტემპერატურა, ხოლვადობა და სხვა, მაქსიმალურად უნდა იყოს მიახლოებული ვითარებას.⁵⁴

თუ საგამოძიებო ექსპერიმენტი ტარდება ინფორმაციის ადგილზე შემოწმების მიზნით, მხარე საგამოძიებო მოქმედების ყველა მონაწილის თანდასწრებით კითხულობს შესამოწმებელ ინფორმაციას და სთავაზობს ინფორმაციის მიმცემ პირს, დაადასტუროს ან დააზუსტოს მიცემული ინფორმაცია, რასაც თან ახლავს გარკვეულ მოქმედებათა დემონსტრირება და მის მიერ მიცემული ინფორმაციის დაზუსტება. ასევე დაუშვებელია რამდენიმე პირის ინფორმაციის ერთდროულად ადგილზე შემოწმება. პირი, რომლის ინფორმაციაც ადგილზე მოწმდება, განმარტებას იძლევა სხვათა ჩაურევლად, კარნახისა და პასუხის მიმანიშნებელი კითხვების გარეშე.⁵⁵

მოცემული საგამოძიებო მოქმედების ნებისმიერ მონაწილეს აქვს უფლება დასვას შეკითხვები, მოითხოვოს ამა თუ იმ მოქმედების გამეორება და ასევე მიაპყროს გამომძიებლის ყურადღება სისხლის სამართლის საქმისთვის მნიშვნელოვან გარემოებებზე.

⁵⁴ მ. ლომსაძე, სისხლის სამართლის პროცესი, მე-6 გამოცემა, თბ., 2016, გვ. 152;

⁵⁵ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2009, მუხ. 130, ნაწ. 5, 6.

4.4 ნიმუშის აღება

ნიმუშის აღება სხვა საპროცესო მოქმედებაა, რომელიც ტარდება მხარის მიერ. მას უფლება აქვს, აიღოს ადამიანის, გვამის, ცხოველის, ნივთიერების, საგნის ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტის თვისებების ამსახველი ნიმუში. თუ ნიმუშის აღებისთვის აუცილებელია ქირურგიული ან სამედიცინო საშუალებების გამოყენება, ნიმუშს იღებს ექსპერტი. ნიმუშის აღება, რომელიც არ იწვევს ძლიერი ტკივილის შეგრძნებას, დასაშვებია იმ პირის თანხმობით, რომლისგანაც ნიმუში უნდა იქნეს აღებული.

თუ ნიმუშია აღება არ იწვევს ძლიერი ტკივილის შეგრძნებას და პირი უარს აცხადებს ნიმუშის ნებაყოფლობით აღებაზე ან პირს უნარი არ აქვს გამოხატოს ნება მისგან ნიმუშის აღების შესახებ, ნიმუშის აღება ტარდება მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე სასამართლოს განჩინებით, ხოლო თუ არსებობს გადაუდებელი აუცილებლობა, ნიმუშის აღება შესაძლებელია სასამართლოს განჩინების გარეშე, გამომძიებლის დადგენილებით. გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში, 12 საათის განმავლობაში პროკურორმა ნიმუშის აღების შესახებ უნდა შეატყობინოს სასამართლოს გამოძიების ადგილის მიხედვით ან სასამართლოს, რომლის სამოქმედო ტერიტორიაზეც ჩატარდა საპროცესო მოქმედება.

ასევე, მოსამართლეს უნდა წარუდგინოს შუამდგომლობა ნიმუშის აღების კანონიერების შესახებ. სასამართლო უფლებამოსილია შუამდგომლობა განიხილოს პროკურორისა და იმ პირის მონაწილეობით, რომლის მიმართაც ჩატარდა საპროცესო მოქმედება. ნიმუშის აღება, რომელიც იწვევს ძლიერი ტკივილის შეგრძნებას, დასაშვებია მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში იმ პირის თანხმობით, რომლისგანაც ნიმუში უნდა იქნეს აღებული. აგრეთვე მშობლის, მეურვის ან მზრუნველის თანხმობით, თუ ამ პირს 16 წელი არ შესრულებია ან თუ დაავადებულია ფსიქიკურად. ასევე სასამართლოს განჩინებით.

თავი V. ნივთიერ მტკიცებულებათა შეფასებისა და ბედის განსაზღვრის თავისებურებები

მტკიცების პროცესის ყველაზე რთულ და საპასუხისმგებლო პროცესს წარმოადგენს მტკიცებულებათა შეფასება, რადგან შეფასებულ უნდა იქნას არამარტო თითოეული მტკიცებულება, არამედ მათი ერთობლიობაც.

იურიდიულ ლიტერატურაში, ამ საკითხთან მიმართებითაც არსებობს აზრთა სხვა და სხვაობა. მტკიცებულებათა შეფასება წარმოადგენს მტკიცების სუბიექტის აზრობრივ შემეცნებით საქმიანობას, რომელიც ეფუძნება აზროვნების ობიექტურ კანონზომიერებებს და გამოიხატება საქმეში არსებული მონაცემების დასაშვებობისა და შესახებობის, ნამდვილობისა და საკმარისობის განსაზღვრაში, რათა მიღებულ იქნას შესაბამისი გადაწყვეტილება.⁵⁸

ზოგიერთი მეცნიერი შეფასებას საერთოდ გამორიცხავს მტკიცების პროცესიდან. მათი აზრით მტკიცებულებათა შეფასება დამოუკიდებელი პროცესუალური კატეგორიაა, რომელიც იმყოფება მტკიცების ფარგლებს გარეთ. შეფასება კი მისიაზრით, წარმოადგენს ლოგიკურ საქმიანობას, რომელსაც იურიდიული კანონი თავისთავად ვერ დაარეგულირებს.

ყველაზე სრულყოფილ და მართებულ განსაზღვრებას მტკიცებულებათა შეფასების თაობაზე აკეთებს მ.მ. გროძინსკი: „მტკიცება, უპირველეს ყოვლისა, წარმოადგენს საქმესთან კავშირში მყოფ მტკიცებულებათა წყაროების შეკრებას და მათგან შესაბამის მტკიცებულებით ფაქტებზე ცნობების მოპოვებას. ამავდროულად წარმოებს აღნიშნული წყაროების შეფასება, მათგან ცნობების მნიშვნელობის განსაზღვრა.

ამასთან, მტკიცებულებათა შეფასება არ ამოიწურება საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა წყაროსა და მტკიცებულებითი ფაქტების მნიშვნელობის დადგენით, არამედ მოიცავს ასევე საბოლოო დასკვნების შეფასებას, გაკეთებულს

სასამართლოს მიერ. ამ დროს წყდება საკითხი, ეს დასკვნები ნამდვილია თუ სავარაუდო. მტკიცება წარმოადგენს მთელი პროცესუალური საქმიანობის ძირითად შინაარსს, ხოლო მისი უმთავრესი და დამამთავრებელი ეტაპი არის მტკიცებულებათა შეფასება.⁵⁶

ზოგიერთი პროცესუალისტი კი ფიქრობს, რომ მტკიცებულებისა და მისი წყაროს შემოწმება წინ უსწრებს მათ გამოკვლევასა და შეფასებას, რაც მათი აზრით აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს. შეფასება მოიცავს მტკიცების მთელ პროცესს, რაც თან ახლავს სუბიექტის ყველა მოქმედებას, რომლებიც მიმართულია მტკიცებულებათა შეკრებისა და შემოწმებისკენ.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 82-ე მუხლის თანახმად, მტკიცებულება უნდა შეფასდეს სისხლის სამართლის საქმესთან მისი რელევანტურობის, დასაშვებობისა და უტყუარობის თვალსაზრისით. მტკიცებულების რელევანტურობა ეხება მის შინაარსს და გულისხმობს მის კავშირს საქმისთვის მნიშვნელოვან გარემოებებსა და ფაქტებთან, მტკიცების საგანში შემავალი გარემოებების არსებობა-არარსებობაზე.⁵⁷

ასევე, რელევანტურობის მოთხოვნა გათვალისწინებულ უნდა იქნეს, როგორც სასამართლოს, ასევე მხარეების მიერ მტკიცებულებათა მოპოვების და შემოწმების მიზნით სხვა და სხვა სახის შუამდგომლობის დაყენების, გასაჩივრების და საპროცესო გადაწყვეტილების მიღებისას.

რელევანტურია ნებისმიერი მტკიცებულება, რომელიც მიუთითებს სისხლის სამართლის საქმის მნიშვნელოვან ფაქტებზე, გარემოებასა და ვარაუდზე.

⁵⁶ ს. ჭელიძე, ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოყენების პრობლემების მკვლევლობის საქმეთა გამოძიების პროცესში, საკანდიდატო დისერტაცია, თბ., 2005, გვ. 123;

⁵⁷ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგ. ავტ. კოლექტივი, თბ., 2015, გვ. 293.

მნიშვნელობა არ აქვს, ეს მითითება პირდაპირი იქნება თუ ირიბი. რაც შეეხება ნივთიერ მტკიცებულებათა უტყუარობას, ეს ნიშნავს იმას, რომ მასში არსებული ფაქტობრივი მონაცემები არის დასაბუთებული და მათი ნამდვილობა არ იწვევს არანაირ ეჭვს.

უპირველეს ყოვლისა, მტკიცებულებათა უტყუარობის შეფასებისას, გათვალისწინებულ უნდა იქნეს, თუ რა პროცესუალური საშუალებით მოხდა მათი შეფასება და დაცული იყო თუ არა კანონით დადგენილი ყველა წესი. აქვე ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ პროცესუალური ფორმის დაცვა ავტომატურად არ უზრუნველყოფს მიღებული მონაცემების უტყუარობას, არამედ ამისთვის ქმნის ხელსაყრელ პირობებს.⁵⁸

საქართველოს კანონმდებლობით, გამამტყუნებელი განაჩენით პირის დამნაშავედ ცნობისთვის საჭიროა გონივრულ ეჭვს მიღმა არსებულ შეთანხმებულ მტკიცებულებათა ერთობლიობა.⁵⁹

აუცილებელია, საქმეში არსებული მტკიცებულებები მიუთითებდნენ ერთი და იმავე გარემოებებზე და არ არსებობდეს არსებითი ხასიათის წინააღმდეგობა არსებულ მტკიცებულებებს შორის. თუ როგორ და რა პირობებში უნდა მოხდეს ნივთიერი მტკიცებულებების შენახვა, განისაზღვრება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით.

ნივთიერი მტკიცებულება ინახება ისეთ პირობებში, რომელიც გამორიცხავს მის დაკარგვას და მისი თვისებების შეცვლას. ნივთიერი მტკიცებულებების შენახვაზე გამოძიების პროცესში ის მხარეა პასუხისმგებელი, რომელმაც მოიპოვა

⁵⁸ ს. ჭელიძე, ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოყენების პრობლემების მკვლევლობის საქმეთა გამოძიების პროცესში, საკანდიდატო დისერტაცია, თბ. 2005, გვ. 76;

⁵⁹ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, თბ. 2009, მუხ. 82.

მოცემული მტკიცებულება და სწორედ მან უნდა უზრუნველყოს მისი უსაფრთხო პირობებში შენახვა. თუ სისხლის სამართლის საქმე იგზავნება სასამართლოში, მხარე იღებს გადაწყვეტილებას ნივთიერი მტკიცებულების სასამართლოში გადაგზავნის მიზანშეწონილობის შესახებ.

გარდა ამისა, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის განსაზღვრავს ზოგიერთი მტკიცებულების შენახვის სპეციალურ წესს. კერძოდ, ძვირფასი ლითონები, ქვები (თვლები), ფულის ნიშნები და სხვ., თუ მათ ინდივიდუალურ ნიშნებს მტკიცებულების მნიშვნელობა არ აქვს, შენახულ უნდა იქნეს საბანკო დაწესებულებაში.

აქედან არის გამონაკლისი შემთხვევა, როცა მათ ინდივიდუალურ ნიშნებს, მტკიცებულების მნიშვნელობა აქვს. იმ შემთხვევაში, თუ ფული წარმოადგენს დანაშაულის საგანს, იგი უნდა შეინახონ საბანკო დაწესებულებაში, მაგრამ თუ მასზე დატოვებულია ადამიანის თითის ან სხვა რაიმე კვალი, მისი შენახვა უნდა მოხდეს პროცესის მწარმოებელ ორგანოში.

დასკვნა

ჩემს მიერ წარმოდგენილ ნაშრომში შევეცადე, ამომწურავად და სრულყოფილად წარმომეჩინა ნივთიერ მტკიცებულებათა ცნება და სახეები, ასევე მათი როლი სისხლის სამართლის პროცესში. თემის დამუშავების პროცესში დიდი ყურადღება დავუთმე ნივთიერ მტკიცებულებათა შეკრების და შეფასების პროცესულურ ასპექტებს. ამ საკითხის სრულად ჩამოყალიბებისთვის კი გავაკეთე საგამომიებო მოქმედებების ანალიზი. იმის გამო, რომ სისხლის სამართალწარმოებაში არც ერთ მტკიცებულებას არ გააჩნია წინასწარ დადგენილი ძალა, ამიტომ თითოეული მათგანის ბედის განსაზღვრა წინასწარ შეუძლებელია.

საქართველოს კანონმდებლობა შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს და კრძალავს ყოველგვარ მტკიცებულებათა სახეების იერარქიას. ყველა მტკიცებულებას გააჩნია თანაბარი ძალა მანამ, სანამ მხარე მას სათავისოდ არ გამოიყენებს. საქმის გამომიების პროცესში ხშირია რომელიმე მხარის მიერ მტკიცებულებისთვის წინასწარ დადგენილი უპირატესობის მინიჭება, თუნდაც მისი შინაარსიდან გამომდინარე.

სწორად და სამართლიანად მიმაჩნია ის ფაქტი, რომ დაუშვებელია მტკიცებულების მიმართ როგორც წინასწარ ჩამოყალიბებული უნდობლობა, ასევე გადაჭარბებული მნიშვნელობის მინიჭება. აუცილებელია უნდა მოხდეს მათი თანაბრად შეფასება. აღნიშნული კი არ გამორიცხავს ცალკეული მტკიცებულების მტკიცებითი ძალის გათვალისწინების შესაძლებლობას.

სისხლის სამართლის პროცესში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მტკიცებულებათა დასაშვებობის საკითხი. სისხლის სამართლის საქმეში წარმოდგენილ მტკიცებულებებზეა დამოკიდებული, თუ რა შედეგით შეიძლება დასრულდეს საქმე, გამოტანილ იქნება გამამართლებელი თუ გამამტყუნებელი განაჩენი.

მიმაჩნია, რომ სისხლის სამართლის საქმეებზე მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში უფრო დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს თითოეული მტკიცებულების სრულფასოვნად შეფასებას, ვინაიდან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მხარისთვის გამოუსწორებელი შედეგი შეიძლება დადგეს.

ამიტომ უდიდესი სიფრთხილით უნდა მოხდეს ნივთიერი მტკიცებულების შეფასება და ეს მხოლოდ არა მხოლოდ ინდივიდუალურად, არამედ სხვა მტკიცებულებებთან ერთობლიობაში. შესაძლებელია დანაშაულის გახსნა და მათი გაუხსნელობის მინიმუმამდე დაყვანა, თუ ოპერატიულად, შესაბამისი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით შევძლებთ დანაშაულის გახსნის ხელისშემშლელი სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორების აღმოფხვრას.

შემთხვევის ადგილზე უამრავი სახის კვალთან გვაქვს საქმე. ამიტომ, საჭიროა მათი სისტემაში მოყვანა და კლასიფიკაცია გარკვეული ნიშნის საფუძველზე, რაც აადვილებს მათ ფიქსირებასა და გამოკვლევას. ამავე დროს, საჭირო და აუცილებელია, რომ კვალი იყოს საკმარისი და ვარგისი გამოკვლევისთვის. ამაში კი უდიდესია სხვადასხვა სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების როლი. გვერდს ვერ ავუვლით იმ ფაქტს, რომ ტექნიკური მოწყობილობების განვითარების დონით, ჩვენდა სამწუხაროდ, ჩამოვრჩებით მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებს.

კარგი იქნება, თუ კრიმინალისტიკური ტექნიკის განვითარებას ავუწყობთ ფეხს, რაც საშუალებას მოგვცემს, უფრო სრულყოფილად და ეფექტურად მოვახდინოთ ნივთიერ მტკიცებულებათა მოძებნა, ამოღება და გამოკვლევა. საჭიროა, უფრო მეტი თანამედროვე ტექნიკური საშუალებების ქართულ პრაქტიკაში დანერგვა, რაც საგამოძიებო ორგანოებს მნიშვნელოვნად დაეხმარება და საშუალებას მისცემს, არ დარჩეთ უყურადღებოდ საქმისთვის მნიშვნელოვანი არც ერთი დეტალი. საკვლევი თემის მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენდა ასევე საგამოძიებო ღონისძიებები. ნაშრომში მიმოვიხილე როგორც საგამოძიებო მოქმედებების როლი სისხლის სამართალწარმოებაში, ასევე მისი ცალკეული სახეები, რომლებსაც

განუზომელი ადგილი უკავიათ საქმისთვის მნიშვნელოვანი ნივთიერი მტკიცებულებების აღმოჩენაში.

სამწუხაროდ, პრაქტიკაში ადგილი აქვს ცალკული საგამოძიებო მოქმედებების ზედაპირულად, არადროულად და არასრულად ჩატარებას, არ ხდება სიღრმისეულად გამოკვლევა იმისა, თუ რა შეიძლება გამოიჩინოს ადგილი საგნებისა და საგანზე დარჩენილი კვლების მეშვეობით. კარგი იქნება, თუ საგამოძიებო ორგანოების წარმომადგენლები უფრო მეტ ყურადღებას დაუთმობენ აღნიშნულ საკითხებს.

საბოლოო დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მტკიცებულებების თითოეული სახე სისხლისსამართალწარმოებაში უდიდეს როლს თამაშობს ჭეშმარიტების დადგენაში, მათ შორის კი უდაოდ გამორჩეული და სპეციფიკურია ნივთიერი მტკიცებულებები, ე.წ. „მუნჯი მოწმეები“, რომელთა სრულყოფილი შეკრება და გამოკვლევა წინაპირობაა იმისა, რომ მოხდება დანაშაულის დროულად და ეფექტურად გახსნა და დამნაშავეის დადგენა.

გამოყენებული ლიტერატურა

მონოგრაფიები:

1. გოგშელიძე რ., ფალიაშვილი ა., კრიმინალისტიკა, თბ., 2009;
2. გოგნიაშვილი ნ., სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის ცალკეული ინსტიტუტები, მე-2 გამოცემა, თბ., 2009;
3. ლომსაძე მ., ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი, სახეები და ექსპერტიზის წინაშე დასმული კითხვები გამოძიების პროცესში, თბ., 2016;
4. ლომსაძე მ., სისხლის სამართლის პროცესი, მეექვსე გამოცემა, ბონა კაუზა, თბ., 2016;
5. მეიშვილი ზ., ჯორბენაძე ო., საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარები, თბ., 2007;
6. საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი (კერძო ნაწილი), გახოკიძე ჯ., მამნიაშვილი მ., გაბისონია ი., თბ., 2013;
7. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, ავტ. კოლექტივი, გ. გიორგაძის რედ., თბ., 2015;
8. საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, ავტ. კოლექტივი, ლ. ფაფიაშვილის რედ., თბ., 2013;
9. ტორვალდი ი., კრიმინალისტიკის ასი წელი, თბ., 1978;
10. თუმანიშვილი გ., სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2014;
11. ფალიაშვილი ა., კრიმინალისტიკა, თბ., 2000;
12. ფაფიაშვილი შ., დაქტილოსკოპია და მისი როლი დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში, თბ., 1999;

13. ფაფიაშვილი შ., კრიმინალისტიკა, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2013;
14. ჩომახაშვილი ქ., და სხვები, მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2016;
15. ქოჩიაშვილი ა., პირველადი გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედებანი, თბ., 2001;
16. ხარაზიშვილი ბ., მტკიცებითი სამართალი, თსუ, თბ., 1982;
17. ჭელიძე ს., ნივთიერ მტკიცებულებათა არსი და მნიშვნელობა დანაშაულის გახსნის საქმეში, ჟურნ. სამართალი, 2001, #5;
18. ჭელიძე ს., ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოყენების პრობლემები მკვლელობის საქმეთა გამოძიების პროცესში, საკანდიდატო დისერტაცია, თსუ, 2005;
19. Плескачевский В.М., Оружия в криминалистике – понятие и классификация, изд. „Спарк“, М., 2001;
20. Сырков С.М., Орудия преступления. Авт. дис. канд. юр. наук. Ленинград, 1937;
21. Свенсон А., Вендель О., Раскрытие преступления. Современные методы расследования уголовных дел, М., 1957;

ნორმატიული მასალა:

1. ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, 1948;
2. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 1998;
3. საქართველოს კანონი „იარაღის შესახებ“, 2003.
4. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 2009.